

Välillistä syrjintää välillisillä kustannuksilla

Miten vanhemmuuden kustannusten jakoa oikeutetaan
sanomalehti uutisoinnissa?

Pia-Maria Hakala

Pro gradu -tutkielma

Lapin Yliopisto

Sosiologia

2016

Ohjaajat: Janne Autto ja Merja Kinnunen

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Välillistä syrjintää välillisillä kustannuksilla. Miten vanhemmuuden kustannusten jakoa oikeutetaan sanomalehtiutisoinnissa?

Tekijä: Pia-Maria Hakala

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiologia

Työn laji: Pro gradu -työ

Sivumäärä: 76

Vuosi: 2016

Tiivistelmä:

Pro gradu -tutkielman aiheena on, miten sanomalehtiutisoinnissa oikeutetaan vanhemmuuden kustannusten epätasaista jakautumista. Vanhemmuuden kustannukset ovat olleet julkisen kiistan kohteena jo pitkään, sillä niiden vuoksi nainen asettuu epätasa-arvoiseen asemaan työmarkkinoilla. Vanhemmuudesta johtuvat välilliset kustannukset jäävät vieläkin naisvaltaisten alojen maksettaviksi, mikä tekee nuoresta naisesta riskisijoituksen työnantajalle.

Aineistona on käytetty Helsingin Sanomissa vuosina 2000-2014 julkaistuja artikkeleita vanhemmuuden kustannuksista. Artikkelit on haettu Helsingin Sanomien arkistosta hakusanoilla vanhemmuuden sekä kustannukset. Tutkielman kriteerit täyttäviä artikkeleita oli yhteensä 49. Teoreettinen viitekehys rakentuu Pierre Bourdieun symbolista valtaa koskevista käsitteistä. Aineiston empiiriseen analysointiin on käytetty julkisen oikeuttamisen analyysiä (JOA). Se luo mahdollisuuden tarkastella vanhemmuuden kustannuksista käytyä julkista keskustelua erilaisten "maailmojen" kautta, jotka ovat yhteisesti jaettuja moraalikäsitteitä. Artikkeleiden analysoinnissa on kiinnitetty huomioita siihen, miten vanhemmuuden kustannusten jakautumista argumentoidaan ja sen jälkeen niitä on peilattu eri maailmoihin. Oikeutusten lähitarkastelu luo käsityksen vanhemmuuden kustannuksista käytyjen neuvotteluiden moraalista tilasta.

Vanhemmuuden kustannusten jaosta käydyssä kiistassa valtaosa oikeutuksista oli tehty kansalaisuuden maailmasta käsin. Tämä on mielenkiintoinen löydös siinä mielessä, että yleensä suomalaisessa poliittisessa julkisessa keskustelussa käytetään runsaasti teollisuuden maailman oikeutuksia. Välillisistä kustannuksista on tehty vain vähän tutkimusta, sillä niiden euro määräinen laskeminen on hankalaa. Kustannuksien tasausta vaaditaan kuitenkin kokonaan jo sen vuoksi, että se lisää tasa-arvoa niin työ kuin perhe-elämässä.

Asiasanat: Sukupuolten välinen tasa-arvo, julkinen oikeuttaminen, vanhemmuuden kustannukset.

Tutkimusmenetelmä(t): Julkisen oikeuttamisen analyysi (JOA)

University of Lapland, Faculty of Social Sciences

Title of the paper: Indirect discrimination with indirect costs.

Author: Pia-Maria Hakala

Subject: Sociology

Type of the paper: Thesis

Number of pages: 76

Year: 2016

Abstract

The topic of this Master's thesis is how newspaper articles justify the uneven division of the costs of parenthood. The costs of parenthood have for long been the subject of a public dispute, since they place women in a disadvantaged position on the job market. The indirect costs driven from parenthood are still left for the pink-collar fields of work to pay, which make the female applicant a risky recruit for the employer.

The source material used in the thesis consists of newspaper articles about the costs of parenthood published in the Helsingin Sanomat in 2000-2014. The articles were searched using keywords "costs" and "parenthood" in the Helsingin Sanomat archive. Articles that fulfill the pre-set criteria are 49 altogether. The theoretical framework consists of the concept of symbolic power by Pierre Bourdieu. The public justification analysis has been applied when empirically analyzing the source material. This allows a chance to view the public debate about the costs of parenthood through various "worlds" - commonly shared ethical understandings. In analyzing the articles, attention has been paid as to how people argument the division of the costs of parenthood. After this, the arguments have been reflected upon different worlds. Closer inspection creates an apprehension of the ethical state of the negotiations concerning the costs of parenthood.

In the dispute concerning the costs of parenthood, a majority of justifications have stemmed from the world of civic. This is an interesting discovery since the traditional Finnish political discourse tends to utilize the justifications of the world of industrial. Little research has been done on the subject of indirect costs, for they are difficult to estimate in costs. However, the thorough compensate of costs is required, at the least for the sake of adding equality both inside the family and in the working life.

Keywords: Gender equality, public justification, costs of parenthood.

Sisällysluettelo

1 Johdanto	6
Tutkielman eteneminen	8
Tutkimuskysymykset	9
Tutkimusetiikka ja tieteenarvot	10
Tutkimuseettisistä normeista	11
2 Aiempaa tutkimusta	14
Lapsiperheiden tuet ja etuudet	14
Sukupuolittuneet hoivaratkaisut perheissä	15
Työn ja perheen yhdistämisen haasteita	16
Kustannusten kehittäminen ja tasaaminen	19
3 Teoreettinen viitekehys	21
Bourdieuin teoriasta ja käsitteistä	21
Kentän käsitteestä	23
Kieli ja symbolinen valta	25
4 Julkisen oikeuttamisen analyysi	28
Julkisen oikeuttamisen analyysin taustasta	28
Oikeuttamisen maailmojen analyttinen viitekehys	30
Käsitykset yhteisestä hyvästä	32
Inspiraation maailma.....	33
Kodin maailma	33
Maineen maailma.....	35
Kansalaisuuden maailma	36
Markkinoiden maailma	37
Teollisuuden maailma	38
Julkisen oikeuttamisen analyysi tässä tutkielmassa	39
5 Aineisto ja analyysi	42
Lähestymistapojen tarkastelua vanhemmuuden kustannuksista käytyyn keskusteluun	43
6 Diskursiivinen kamppailu vanhemmuuden kustannuksista	47
Välillistä syrjintää välillisillä kustannuksilla?	48
7 Oikeuttamisen maailmat julkisessa keskustelussa vanhempainvapaan kustannuksien jaosta	53

Argumenttien oikeuttamisen maailmat.....	54
Kansalaisuuden maailman oikeutukset	55
Kodin maailman oikeutukset	57
Teollisuuden maailman oikeutukset	58
Oikeutusyhdistelmät.....	59
Kodin ja kansalaisuuden maailmojen oikeutusyhdistelmä	60
Teollisuuden ja kansalaisuuden maailmojen oikeutusyhdistelmä	62
Teollisuuden, kansalaisuuden sekä kodin maailmojen oikeutusyhdistelmä.....	64
8 Lopuksi	66
Lähteet.....	71

1 Johdanto

Raskaudesta aiheutuvien kustannusten epätasa-arvoinen jakautuminen naisten työnantajille on ilmiö, joka on ollut keskustelussa jo kahdenkymmenen vuoden ajan. Asia nostetaan sanomalehti uutisoinnissa esille, mutta suhteessa siihen, miten suuresta rakenteellisesta vinoumasta on kyse, se näkyy lehtien palstoilla vain harvoin. Naiset kohtaavat syrjintää työelämässä, mikä johtuu työnantajalle kertyvistä vanhemmuuden kustannuksista perheenlisäyksen yhteydessä (Maliranta & Napari 2007). Kiista on ollut jo pitkään ratkaisematta, sillä oikeudenmukaista ja kaikkia osapuolia tyydyttävää tapaa jakaa tai tasata kustannuksia ei ole löydetty.

Naisten kohtaama syrjintä työmarkkinoilla johtuu niin sanotusta ”äitiriskistä” eli tilanteesta, jossa nuori nainen on potentiaalinen saamaan lapsia työsuhteen aikana (Salmi ym. 2009, 20). Tällä hetkellä vanhemmuudesta koituvat kustannukset tulevat pääosin naisen työnantajan maksettaviksi (Kellokumpu 2006, 7). Kustannuksia on kahdenlaisia: suoria ja välillisiä. Työnantajalle kertyvät maksut koostuvat välillisistä kustannuksista kuten palkallisesta äitiyslomasta sivukuluineen, vanhempainlomakaudelta kertyvistä vuosilomapäivistä sekä sijaisen rekrytoinnista ja perehdytyksestä (Varjonen 2011, 30). Kustannukset vaihtelevat tapauskohtaisesti ja useimmiten tunnistetaan juuri suorat kustannukset, jotka ovat suurelta osin Kelan korvaamia työnantajalle. Välilliset kustannukset ovat niitä kuluja, joita työnantajalle kertyy itselleen maksettaviksi. Niin kauan kuin miesten palkkaaminen on yrityksille halvempaa, myös naisten syrjintä jatkuu.

Naisten epätasa-arvoa suhteessa miehiin lisää työmarkkinoilla se, että naiset hoitavat suurimman osan lastenhoitoon liittyvistä asioista. Suomalainen perhevapaajärjestelmä mahdollistaa pitkän tuetun poissaolon työmarkkinoilta ja se on kansainvälisessä vertailussa harvinaisuus (Miettinen 2012, 1). Järjestelmä vaikuttaa osaltaan naisten epätasa-arvoon työmarkkinoilla, sillä urakatkot heikentävät palkkakehitystä. Naisten ollessa pitkään poissa työmarkkinoilta, sillä saattaa olla vaikutusta etenemismahdollisuuksiin korkeammin palkattuihin sekä vaativampiin tehtäviin (Valtiovarainministeriö 2013).

Tasa-arvolaisissa ¹ (sosiaali- ja terveysministeriö 2015) kielletään syrjintä sukupuolen, raskauden, synnytyksen, vanhemmuuden tai muun sukupuoleen liittyvän syyn perusteella. Ammattiliitot työskentelevät aktiivisesti naisten syrjimistä vastaan työmarkkinoilla ja he tekevät jatkuvasti työtä sukupuoleen sekä lisääntymiseen liittyvien kysymysten kanssa. Ammattiliitot saavat yhteydenottoja liittyen syrjintään laittomilla määräaikaisilla työsuhteilla, laittomilla irtisanomisilla raskauden aikana sekä syrjimiseen hoitovapaalla olevaa työnhakijaa kohtaan. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2012 vastentahtoisesti tehtyjen määräaikaisten työsuhteiden solmiminen yleistyi ja ne ovat tavallisempia naisilla (Tilastokeskus 2012). Esimerkiksi Tehyllä naisten tasa-arvo on jatkuvasti esillä ongelmatilanteissa ja Pardiolla toimii erityinen työryhmä naisten syrjimistä vastaan. Tosiasiassa varsinkin pienet ja keskisuuret yritykset pelkäävät raskauden tuomia kustannuksia (Yrittäjänaiset 2014).

Tuon tutkielmallani esiin sitä, miten Helsingin Sanomien uutisoinnissa on oikeutettu vanhemmuuden kustannusten jakautumista. Analysoin artikkeleita vuosilta 2000-2014 ja käytän empiirisen analysoinnin välineenä julkisen oikeuttamisen analyysia (JOA). Se luo mahdollisuuden tarkastella vanhemmuuden kustannuksista käytyä julkista keskustelua erilaisten ”maailmojen” kautta, jotka ovat yhteisesti jaettuja moraalikäsitteitä (Huikuri 2011, 56). Julkisen oikeuttamisen analyysikehikko muodostuu oikeuttamisteorian seitsemästä maailmasta, joita ovat inspiraatio, koti, maine, kansalaisuus, markkinointi, teollisuus sekä ekologia (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 34). Teoreettisena viitekehyksenä tutkielmaa ohjaa Pierre Bourdieun symbolisen vallan teoria. Tarkastelen diskursiivisista kamppailua sosiaalisella kentällä käsitteiden doksa, heterodoksia ja ortodoksia kautta.

Kiista tilanne syntyy siitä, ettei vanhemmuuden kustannusten maksajasta päästä yhteisymmärrykseen. Maksut kaatuvat naisvaltaisille aloille sekä

---

¹ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1 § (30.12.2014/1329)

”Tämän lain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä.”

asettavat nuoren naisen epätasa-arvoiseen asemaan työmarkkinoilla. Kustannusrasite johtuu siitä, ettei vanhempain- ja hoitovapaat jakaudu tasaisesti molemmille sukupuolille ja näin ollen kustannuksetkaan eivät ole sukupuolineutraaleja. Toisaalta taas nähdään, että Kela maksaa vanhemmuuden kustannukset eikä maksujärjestelmään tarvita muutoksia. Kela korvaa työnantajalle melkein kokonaan niin sanotut suorat kustannukset, joita on kuluista noin 70%. Välilliset kustannukset 30% jäävät yrittäjille itselleen maksettaviksi. Ne eivät ole lakiin perustuvia ja nämä ovat ne kustannukset, joista kiistatilanne johtuu. Näistä maksuista on usein sovittu työehtosopimuksin, jolloin yrittäjän maksuvelvollisuus kuitenkin säilyy.

Tutkielman eteneminen

Luvussa kaksi esittelen kokoavasti ne avustukset, joita vanhemmat voivat nykyään saada perheellisyyksen johdosta. Pyrin erittelemään maksut mahdollisimman tarkasti ja etenkin sen, kuka on todellinen maksaja. Erilaisia vapaita on monia ja siksi onkin tärkeää määritellä, mistä on kysymys. Nostan esille neljä tärkeintä perhevapaamuotoa eli äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaan sekä kotihoidontuen.² Työn ja vanhemmuuden välinen suhde on monen suomalaisen arkielämän paradoksi ja sen vuoksi on luonnollista käsitellä sitä seuraavaksi. Nykytilanne ei kannusta perheellistymiseen ja uraputki voi tehdä siitä jopa mahdotonta. Naista pidetään vieläkin lapsen ensisijaisena hoitajana, jolloin myös perheen ja työn välinen tasapainottelu jää usein äidin hoidettavaksi (Lammi-Taskula 2007, 5).

Perheen lisäyksestä aiheutuvat välilliset kulut ovat kustannuksia, jotka aiheuttavat työnantajille ylimääräisiä maksuja, eikä niitä korvata työnantajalle yhteiskunnan toimesta. Pohdin myös työsitoutuneisuutta, sillä se on eräs seikka, joka vaikuttaa siihen, että naiset käyttävät suurimman osan perhevapaista. Seuraavaksi jäsenän hieman tasa-arvon käsitettä. Nuorille naisille solmitaan yhä useammin määräaikaisia työsuhteita, jotka on helppo

---

² Perhevapaita ovat työsopimuslain mukaan äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaa, osittainen vanhempainvapaa, hoitovapaa, osittainen hoitovapaa ja tilapäinen hoitovapaa sekä vapaa pakottavasta syystä (työsopimuslaki 2001).

päättää kustannusriskin edessä. Tämä luo epävarmuutta rakentaa omaa perhettä ja tulevaisuutta, sillä huoli työpaikasta on läsnä. Käsittelen myös naisten työmarkkina-asemaa yleisesti sekä siihen liittyviä ongelmia. Sukupuolittunut vanhemmuus määrittää naista työmarkkinoilla ja siksi hoivaratkaisuiden käsittely on väistämätöntä. Seuraavaksi pohdin niitä ongelmia, joita liittyy vanhemmuuden kustannusten jakoon ja siihen miksi ratkaisuun ei ole vielääkään päästy.

Teoreettisena viitekehyksenä tutkielmaani ohjaa Pierre Bourdieun ajatukset symbolisesta vallasta. Luvussa kolme käsitellään sen keskeisiä käsitteitä tutkielman kannalta. Seuraavassa luvussa esittelen julkisen oikeuttamisen analyysin ja sen perusteet.

Luvussa viisi kerrotaan tarkemmin aineistosta sekä siitä, miten lähestymistavat on valittu ja kuinka ne nivoutuvat toisiinsa. Tämän jälkeen käsittelen ja analysoin diskursiivisen kamppailun osapuolten näkemyksiä kiistasta sekä pyrin hahmottelemaan, miten keskustelua käydään.

Luvussa seitsemän analysoin aineistoa empiirisesti julkisen oikeuttamisen analyysin (JOA) avulla ja peilaan eri argumentteja oikeuttamisen maailmoiniin. Lopuksi pohdin tutkielman tuloksia ja vertailen niitä aiempaan tutkimukseen.

Tutkimuskysymykset

Olen tässä Pro gradu- tutkielmassa kiinnostunut siitä, miten julkisessa keskustelussa oikeutetaan vanhemmuuden kustannusten epätasaista jakoa. Perinteiset hoivaratkaisut ylläpitävät työmarkkinoilla sitä yhteiskunnallista järjestystä, joka edelleen jättää naisen työnantajalle perheenisäyksestä aiheutuvat välilliset kulut. Ongelmana tässä on se, ettei rakenteellista muutosta yrittäjille raskaudesta aiheutuvien kulujen korvaamiseksi ole saatu aikaiseksi ja siksi kysyn:

1. Miten sanomalehti uutisoinnissa argumentoidaan ja oikeutetaan vanhemmuuden kustannuksien jakoa?
  - Millaisia tulkintoja asiasta esitetään ja miten niitä oikeutetaan?

2. Miltä vanhemmuuden kustannusten jaosta käyty keskustelu näyttää symbolisen vallankäytön näkökulmasta?
  - Minkälaiset näkökulmat kohtaavat diskursiivisella kamppailuareenalla?

Tutkimusetiikka ja tieteearvot

Tutkimusetiikan ulottuvuudet ovat laajemmat, kuin mitä alun perin ajatteleme. Tutkimuseettisillä normeilla ja keskustelulla edistetään hyviä tieteellisiä käytäntöjä ja siten estetään tiedeyhteisöä sekä sen julkisuuskuvaa murentavia väärinkäytöksiä. Eettiset normit kuvastavat tutkijoiden ammattikunnan sisäisiä arvoja ja ne ovat myös osa tieteen sisästä itseohjausta. (Kuula 2011, 30.) Pietarinen (ks. Kuula 2011, 30) on eritellyt kahdeksan tutkijoille osoitettua yleistä eettistä vaatimusta, joita kaikkien tutkijoiden tulisi noudattaa. Tutkijoita velvoittavat hänen mukaansa rehellisyyden vaatimus, tunnollisuuden vaatimus, älyllisen kiinnostuksen vaatimus, vaaran eliminoiminen, ihmisarvon kunnioittaminen, sosiaalisen vastuun vaatimus, kollegiaalinen arvostus ja ammatin harjoituksen edistäminen. Tämä lista ei ole tyhjentävä luettelo, vaan pitää sisällään tutkijalle olennaiset velvoitteet.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta, jonka opetusministeriö perusti vuonna 1999 käsittelee yleisellä tasolla tieteelliseen tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä. Juridisesti neuvottelukunnalla ei ole minkäänlaisia valtuuksia, vaan sen merkitys perustuu tutkimusorganisaatioiden vapaaehtoiseen sitoutumiseen. Sitoutuneita organisaatioita ovat esimerkiksi kaikki yliopistot ja ammattikorkeakoulut. (mt., 33-34.)

Kääntöpuoli, joka liittyy hyvään tieteelliseen käytäntöön, on tieteellisen käytännön loukkaukset, jotka ilmenevät oman tieteenalan huonona hallintana sekä tulosten huolimattomana keräämisenä ja raportointina. Tutkimuseettinen neuvottelukunta jakaa nämä loukkauksen kahteen ala-kategoriaan: piittaamattomuus hyvästä tieteellisestä käytännöstä sekä vilppi tieteellisessä toiminnassa (mt., 36).

Nämä ohjeet saattavat tuntua itsestään selviltä, mutta ne ovat edellytys hyvän tutkimuksen tekemiselle. Ohjeiden tarkoitus on korostaa yleisiä menettelytapoja sekä tieteen sisäisiä normeja ja ne ovat tarkoitettu kaikille tieteenalasta riippumatta. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeet luovat yhteisen pohjan keskustelulle, joka liittyy niihin kriittisiin kysymyksiin ja ongelmiin, joita tutkija kohtaa. (mt., 39.)

Tutkimuseettisistä normeista

Tutkimuseettiset normit velvoittavat tutkijaa ammatillisesti, mutta ne eivät sido laillisesti. Lääketieteessä kehitetyt neljä sääntöä luovat perustan ihmistieteissä käytettäville eettisille normeille. Nämä säännöt ovat hyötyperiaate, vahingon välttämisen periaate, autonomian kunnioituksen periaate sekä oikeudenmukaisuuden periaate. Sääntöjen lisäksi tulee noudattaa myös tieteen sisäisiä kehotuksia kuten noudattaa tieteellisiä menettelytapoja avoimesti ja rehellisesti. Tutkimustapojen yhteinen eettinen lähtökohta on ennen kaikkea ihmisarvon kunnioittaminen. (Kuula 2011, 58-60.)

Tutkimuseettinen toimikunta on muotoillut kolme pääperiaatetta, jotka toimivat laajasti tutkimusten eettisenä lähtökohtana ihmistieteissä. Näitä ovat tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen sekä yksityisyys ja tietosuojat. (mt., 60-61.) Tutkimuksessa yksityisyydensuoja tarkoittaa ihmisten kohdalla sitä, että jokaisella on oikeus päättää minkälaista tietoa he itsestään antavat tutkimuskäyttöön. Tutkijan tulee säilyttää myös anonymiteetti siten, ettei tutkittavaa pystytä tunnistamaan aineistosta. (mt., 64.)

Tekijänoikeudet ovat tärkeitä niin tutkimuseettisesti kuin lainsäädännöllisesti. Toisen teoksesta lainattu teksti tai tieto pitää aina mainita viittaamalla siihen erillisten ohjeiden mukaisesti, sillä viittausten ja lähdeluettelon tekeminen kuuluu tieteen peruseriaatteisiin. Viittaukset osoittavat myös kunnioitusta aiemmin tutkimusta tehneille tutkijoille sekä kertovat kirjoittajan perehtyneisyydestä aiheeseen. Kuula (mt., 69) täsmentää vielä, että tieteen

sisäiseen tutkimusetiikkaan kuuluva viittausvaatimus on käytännössä voimakkaampi kuin lainsäädäntöön perustuva vaatimus.

Tekstiä kirjoittaessa tulee kiinnittää huomio myös sukupuolten väliseen hierarkiasointiin. Liisa Tainio (2002, 55) selventää, millä tavoin kirjoittaja voi välttää erilaiset syrjivät strategiat, jotka liittyvät tutkimusasetelmaan sekä tutkimuskirjallisuuteen. Tutkimuksessa kannattaa välttää ainakin sellaisia sanoja ja ilmauksia, jotka voidaan tulkita vain miehiin viittaaviksi kuten tiedemies tai kielimies. Tämän tyyppisten ilmaisujen kohdalla voidaan käyttää myös sellaisia sanoja, joita ei mielletä kumpaankaan sukupuoleen kuten kielitieteilijä tai yhteiskuntatieteilijä. Näin kirjoittaja voi vaikuttaa ja valita tekstiinsä sellaisia ilmaisuja, joilla voi joko häivyttää tai korostaa sukupuolta ja tällä tavoin tasapainottaa tieteellisten tekstien maailmankuvaa (mt., 61).

Tutkielmassa on esillä sukupuolten välinen tasa-arvo ja sen vuoksi olen pohtinut myös sitä, miten sukupuolesta voi puhua. Jaana Vuori (2002, 100-103) on eritellyt seitsemän erilaista ohjetta puhua sukupuolesta. Ensinnäkin on tärkeää miettiä millaisissa yhteyksissä kirjoittaa tai viitata naisten toimintaan. Perinteisesti naisten toiminnasta ei ole puhuttu ja niissä yhteyksissä, missä naisten toiminnasta puhutaan, näkökulma ei ole naisten oma. Toiseksi naisista on käytetty paljon niin sanottua geneeristä yksikköä, jolla on yleistetty naisten toimintaa jopa monikkoa enemmän. Tällä tarkoitetaan sitä, että puhumalla naisesta ilmaistaan jotakin kaikille naisille yhteistä. Naisista puhuttaessa, on tärkeää ajatella ja kirjoittaa naiset monikossa ja monenlaisina. Kolmanneksi Vuori listaa myös miehestä kirjoittamisen ja ajattelemisen sukupuolena, sillä usein sukupuolineutraali kielenkäyttö piilottaa taakseen miehisen maailmankuvan. Sukupuoli ja seksuaalisuus kietoutuvat usein yhteen. Neljäs kohta täsmentää sitä ajatusta, että naisista ja miehistä puhuttaessa kulttuurimme on sidonnainen ajattelemaan jaon heteroseksuaaliseksi. Sukupuolineutraali ajattelu ja kirjoittaminen ei ota vielä tarpeeksi huomioon seksuaalista tasa-arvoa.

Viidenneksi Vuori ottaa esille toimijoiden kertomisen tekstissä. Sen päätöksen, sijoittaako toimijat tekstiin vai ei, tekee kirjoittaja itse, jolloin on mietittävä mitä merkityksiä eri vaihtoehdot luovat. Sukupuolen piilottava passiivin käyttö ei automaattisesti ole oikea ilmaisun tapa eikä näin ollen

toimijan esiintuminen vahingollista tai eettisesti epäilyttävää. Kuudenneksi kirjoittajan tulee tuoda esille se, mistä näkökulmasta tekstiään kirjoittaa. Näin lukija saa käsityksen siitä, mistä ja kenen näkökulmasta teksti on kirjoitettu. Samalla selviävät myös tekstin maailmankuva ja arvostukset. Viimeiseksi Vuori ottaa esille yleisön puhuttelemisen. Kielenkäytöllä luodaan lukijaan niin tunteita, ajatuksia kuin toimintavalmiuttakin muokkaava suhde. (mt., 103-106.)

2 Aiempaa tutkimusta

Position tutkielmani kenttään, jossa vanhemmuudesta aiheutuvat välilliset kustannukset jäävät naisten työnantajien maksettavaksi ja nuorta naista syrjitään työmarkkinoilla. Aiempi tutkimus antaa pohjan tämän ilmiön tutkimiselle, mutta työnantajan todelliset kulurasitteet eivät tule selkeästi esille. Tämä johtuu siitä, että välillistä kustannuksista on vain vähän tutkimustietoa tarjolla ja nekin ovat karkeita arvioita. Ei ole olemassa riidatonta ja yksiselitteistä tapaa laskea välillisiä kustannuksia (Maliranta & Napari 2007). Tämän vuoksi erilaiset laskelmat ja tilastot yrittäjille kertyvistä kustannuksista puuttuvat, vaikka ongelma on tiedostettu.

Lapsiperheiden tuet ja etuudet

Pariskunnan saadessa perheenisäystä, tulevat erilaiset tuetut lapsenhoitomahdollisuudet ajankohtaisiksi. Etuuksista yleisimpiä ovat äitiysraha, isyysraha, vanhempainraha sekä kotihoidontuki. Kolme ensimmäistä näistä etuuksista ovat ansiosidonnaisia. Yhteisten tukien saanti edellyttää, että pariskunta on asunut yhdessä vähintään 180 päivää juuri ennen lapsen laskettua aikaa. (Kela 2015.)

Äitiysrahaa voi nostaa siihen asti, kunnes lapsi on noin 3 kuukauden ikäinen. Äitiysloma aloitetaan 30-50 päivää ennen laskettua aikaa. Kela maksaa tältä ajalta äitiysrahaa yhteensä 105 arkipäivää. Jos työnantaja maksaa äitiyslomajalta palkkaa, Kela suorittaa korvauksen suoraan työnantajalle. Tämä tarkoittaa samalla myös sitä, että työnantajalle korvataan siis äitiyslomasta kertyvät kustannukset, jotka ovat suoria kustannuksia. (mt., 2015.)

Isyysrahan saanti taas edellyttää, että pari asuu samassa osoitteessa. Sen pituus on enintään 54 arkipäivää ja siitä enintään 18 arkipäivää isä voi olla äidin kanssa yhtä aikaa kotona. Jos isyysvapaa on palkatonta, Kela korvaa vapaan isyysrahan muodossa. Myös isyysrahan kanssa toimitaan siten, että mikäli työnantaja maksaa isälle palkkaa isyysvapailta, niin Kela korvaa rahan suoraan työnantajalle ja nämä ovat myös suoria kustannuksia. (mt., 2015.)

Äitiysvapaan jälkeen alkaa vanhempainvapaajakso. Kela maksaa vanhempainvapaa korvausta yhteensä 158 arkipäivältä eli noin puolelta vuodelta. Tämän vanhempainvapaan puoliset voivat jakaa haluamallaan tavalla. Sen voi pitää esimerkiksi vuorotellen, kunhan vanhemmat eivät ole yhtä aikaa vapaalla. Molemmat voivat pitää vapaita enintään 2 erillistä jaksoa. (Kela 2015.) Kuitenkin tosiasiasa naiset pitävät suurimman osan näistä vapaista. (Miettinen 2012, 3.)

Kotihoidon tukea voi hakea toinen vanhemmista, jos perheessä on alle 3-vuotias lapsi, joka ei ole kunnallisessa päivähoitossa. Hoitoraha koostuu kolmesta osasta: hoitorahasta, johon eivät vaikuta perheen tulot, hoitolisästä, johon vaikuttavat perheen yhteenlasketut tulot sekä kuntalisästä kotikunnasta riippuen. (Kela 2015.)

Sukupuolittuneet hoivaratkaisut perheissä

Johanna Närven (2014, 8-10) tutkimuksen mukaan määräaikaiset työsuhteet ovat yleisiä juuri 25-34-vuotiaiden naisten keskuudessa, jolloin perheellistyminen on tyypillistä. Perhevapaat sekä lastenhoito jakautuvat edelleen epätasaisesti vanhempien kesken ja näin ollen sukupuoli määrittää määräaikaisten työsuhteiden käyttöä. Työmarkkinoiden ja perhepolitiikan rakenteelliset ehdot sekä vanhemmuuden kulttuuriset käsitykset ovat perusta vanhemmuuden yksilöllisiksi ymmärrettyjen valintojen taustalla. Tällaiset yhteiskunnalliset rakenteet sortavat oman elämän valinnanmahdollisuuksia. Epävakaa työmarkkina-asema on kytköksissä äitien pitkiin perhevapaisiin. *Yli 80% äideistä, joilla on 3-6-vuotiaita lapsia ovat työttömiä.*

Perheiden sukupuolittuneiden hoivaratkaisujen taustalla ovat Johanna Lammi-Taskulan (2007, 5) mukaan ne käsitykset, jotka vanhemmilla on äitinä ja isänä olosta. Äitiä pidetään lapsen ensisijaisena hoitajana sitä kyseenalaistamatta, vaikka laki vanhemmuudesta on sukupuolineutraali. Myös sosioekonominen tausta vaikuttaa siihen, miten perheissä pidetään vanhempainvapaita. Perhevapaita käyttävät äidit jakautuvat kahteen ryhmään riippuen siitä, onko äiti korkeasti koulutettu vai ei. Matalammin kouluttuneilla äideillä on vähemmän liikkumavaraa työmarkkinoilla verrattuna korkeasti koulutettuihin

äiteihin. Korkeasti koulutetut äidit työllistyvät helpommin, mikä antaa heille enemmän valinnan mahdollisuuksia. (Salmi ym. 2009, 22.)

Työn ja perheen yhdistämisen haasteita

Perhevapaajärjestelmän tarkoitus on tukea niin isien vanhemmuutta kuin naisten työmarkkina-asemaa ja samalla turvata lapsen hyvinvointi. Tasa-arvo politiikan kannalta on pidetty tärkeänä tavoitteena sitä, että perhevapaat jakautuisivat tasaisemmin molempien vanhempien kesken. Miehiä pyritään kannustamaan käyttämään perhevapaita uudistamalla perhevapaajärjestelmää. Se, miten vanhempain- ja hoitovapaita käytetään, heijastelee sukupuolittuneita käytäntöjä niin työelämän kuin lastenhoidon suhteen. Tällaisia käytäntöjä ovat ne arkiset ajattelutavat sekä odotukset, joita vanhempiin niin miehinä kuin naisina liittyy sekä erilaiset työorganisaatioiden toimintatavat esimerkiksi työhönotossa ja koulutuksessa. Vanhempainvapaat mielletään usein ”äitiyslomaksi”, vaikka ne on tarkoitettu molemmille vanhemmille. (Salmi ym. 2009, 20-22.)

Työn ja perheen yhdistäminen on pitkälinen haaste varsinkin naisille, sillä työelämän ulkopuolella vastuu perheestä jää vieläkin viime kädessä naisten harteille. Naisten on vaikeaa tasapainotella perheen ja uran välillä, siksi tämä on suomalaisen tasa-arvopolitiikan keskeisiä haasteita. Tästä kertoo jo Jenni Kellokummun (2006, 7) mukaan se, että *Suomessa 27 prosenttia yli 40-vuotiaista korkeakoulutetuista naisista on lapsettomia*. Vastaava luku on esimerkiksi Ruotsissa vain 15 prosenttia.

Äitiys-, isyys- ja vanhempainpäivärahat, joiden tasoon vaikuttava ansiot ovat keino lieventää ansionmenetyksiä lapsen saannin osalta. Vanhempainrahajärjestelmä on toistaiseksi ainoa tulonsiirto, jonka tarkoituksena on edistää sitä, että isät ja äidit jakaisivat lapsen hoitoa tasaisemmin. Ruotsissa isiä kannustetaan kotiin jäämiseen verovähennyksin toisin kuin Suomessa. Vanhemmat saavat sitä suuremman verohyvityksen, mitä tasaisemmin he ovat jakaneet vanhempainvapaapäivät. Kunnat työllistävät paljon pienituloisia naisia, jotka tulevat kalliiksi, sillä palkkamenojen lisäksi kunnilla on muita sektoreita korkeammat

työnantajamaksut. Kunnille tuleeikin halvemmaksi palkata työntekijöitä määräaikaisiin työsuhteisiin, jolloin työntekijä saa osaksi ansiosidonnaista työttömyysturvaa. Kuntien taloudelliset intressit menevät äitien palkkauksen edelle eivätkä siis edistä äitien työllisyyttä. Vanhempainpäivärahoista ei myöskään voi saada ansiotulovähennystä. (Haataja & Pylkkänen 2014, 39.)

Vaihtoehtona sille, että pienten lasten äiti laittaisi lapset päivähoidon ja menisi töihin, yhteiskunta tarjoaa tuetun vaihtoehdon siten, että äidit jäisivät kotiin hoitamaan lapsia. Näin kunnat säästävät päivähoitomaksuissa. Tällainen järjestelmä on omiaan kasvattamaan ja vahvistamaan puolisoiden välistä epäsymmetristä työnjakoa. Valtakuntatason työllisyys- ja tasa-arvotavoitteet ovat selvässä ristiriidassa kotihoidontuen ja kuntalisän tuomien käyttäytymisvaikutusten kanssa. (mt., 40.)

Hanna Ylöstalon (2012,13-14) väitöskirja Tasa-arvotyön tasa-arvot käsittelee sukupuolten välistä tasa-arvoa sekä sitä, miten sukupuoli määrittellään työpaikkojen tasa-arvo työssä. Ylöstalo on seurannut kahta eri työpaikkaa vuosina 2003-2005, joista toinen on miesenemmistöinen kemiantehdas ja toinen naisenemmistöinen kaupunki. Nämä vuodet on valittu tutkimukseen, sillä silloin kaupunki ja kemiantehdas kävivät läpi tasa-arvosuunnittelun prosessin. Ylöstalo oli erityisesti kiinnostunut siitä, mitä tasa-arvolla tarkoitetaan, ketä se koskee, miten tasa-arvosta saa puhua ja millaisia keskusteluja siitä käydään tasa-arvon kehittämistyössä sukupuolen ja tasa-arvon merkityksien kautta. Ylöstalo kiinnittää huomionsa myös niihin toiminnallisiin seurauksiin, joita työpaikoilla on, kun määritellään sukupuolta ja tasa-arvoa.

Tasa-arvoa pidetään demokraattisen yhteiskuntajärjestelmän perustana. Tasa-arvon käsite saa erilaisia sisältöjä riippuen siitä, missä yhteydessä sitä käytetään. Siitä voidaan puhua esimerkiksi politiikan, koulutuksen ja työelämän yhteydessä, jolloin sen sisältö saattaa muuttua. Tasa-arvon käsite on myös sidoksissa aikaan ja muuttuu sen mukana. Erilaiset tasa-arvon määrittelyt riippuvat ajasta ja paikasta. Jotkut tasa-arvon määritelmistä saattavat jopa ylläpitää sukupuolistuneita hierarkioita. Varsinkin silloin, kun puhutaan tasa-arvosta ja sen edistymisestä vertaamalla naisia miehiin, kuten miten naiset ovat onnistuneet saavuttamaan miesten yhteiskunnallisia

asemia. Tässä tapauksessa naisen täytyy saavuttaa se normi, joka määritellään miehen ja miehistyden kautta. Kun määritellään sitä, mitä tasa-arvo tarkoittaa, se myös itsessään tuottaa sukupuolta sekä sukupuolten välisiä suhteita. (mt., 14.)

Tasa-arvosta käyty keskustelut pitävät Ylöstalon (mt., 15-16) mukaan sisällään monia eri paradokseja. Useasti ne liitetään sukupuolen käsitteeseen ja etenkin siihen, miten sukupuoli ymmärretään. Tasa-arvolla viitataan Suomessa niin julkisessa keskustelussa kuin tasa-arvopolitiikassakin nimenomaan sukupuolten tasa-arvoon. Hallitus on sitoutunut edistämään sukupuolten välistä tasa-arvoa. Raija Julkusen (2009, 3) mukaan hallituksen itsensä asettamaa sukupuolten välistä tasa-arvotavoitetta vastaan sotii julkisen sektorin työelämää muovaava sukupuolisokea talouspolitiikka. Naisvaltainen kuntasektori kiteyttää monet työsuhteiden, palkkauksen ja työelämän laadun epäkohdat. Julkunen (mt., 12) täsmentää, että työelämän sukupuolijaot ovat juuri niitä paikkoja, joissa sukupuolen mukainen ero, valta ja hierarkia tuotetaan. Nämä asiat eivät muutu itsestään, vaan tarvitaan tietoista tahtoa muuttaa eriarvostavia sukupuolijakoja, jotka ovat rakenteistuneet talouteen ja kulttuuriin. Sukupuolista hierarkiaa ja erontekoa on pyritty purkamaan tasa-arvon kautta.

Eriarvoisuutta pohjustaa myös segregatio ja nimenomaan se mahdollistaa hierarkian, jossa miesten töiden arvo on naisia korkeammalla. Sukupuolten välinen palkkaero, voidaan Julkusen (mt., 66) mukaan tilastollisessa mielessä palauttaa segregatioon. Tämä ei kuitenkaan oikeuta tai varsinkaan selitä palkkaeroja. Sukupuolten välisen työnjaon purkamisen odotetaan vaikuttavan palkkatasa-arvoon, sukupuoli syrjintään sekä työllisyyden tasaisen jakautumisen etenemiseen. Julkunen pitää epäsymmetrisenä ilmiönä sitä, että naiset ja miehet tulevat toistensa ammatteihin. Tässä tilanteessa miehet kokevat yleensä tappioita ja naiset taas saavuttavat voittoja.

Segregaation lieventäminen työhallinnossa on ollut jo 2000-luvulta yksi tulosohjauksen kriteereistä sekä se on ollut mukana samapalkkaohjelmassa. Työelämässä vertikaalisena segregatona pidetään niitä pyramideja, joissa naisten asema supistuu huippua kohden ja liike-elämän johdossa naisten osuus on vähäistä. Sukupuolihierarkia on yksi tärkeimpiä palkkakuilun

aiheuttajia ja sen purkaminen kuuluu samapalkkaohjelmaan, joka tähtää siihen, että vuonna 2020 puolet johtajista olisi naisia. Segregaation purkautumiseen sopii hyvin Julkusen mukaan fraasi ”Oikean suuntaista, mutta riittämätöntä”. Naisten urissa tapahtunut edistys voi olla luonnollinen seuraus pelkästään kouluttautumisesta. Erilaisten tasa-arvo hankkeiden vaikutuksia on hankala arvioida tässä vähäisessä muutoksessa. (mt., 70-74)

Naisten epätasa-arvo työmarkkinoilla on jatkuvasti hallituksen tasa-arvopolitiikan asialistalla ja isät ovat siinä sivuosassa hoivaamiseen houkuteltuina. Vaikka Suomea pidetään yleensä tasa-arvon edelläkävijänä naisten asemassa työmarkkinoilla, se poikkeaa kansainvälisessä vertailussa epäedukseen segregaatiossa, palkkakuilussa, johtajuudessa ja määräaikaisissa työsuhteissa. Naiset eivät ole saaneet koulutuksella samanlaista vastinetta miesten kanssa. Koulutetut naiset kokevat eriarvoisuuden voimakkaimmin. (mt., 89-90.)

Kustannusten kehittäminen ja tasaaminen

Vanhemmuuden kustannusten tasaamisesta on puhuttu jo pitkään. Raskaudesta aiheutuvat kustannukset heikentävät naisvaltaisten alojen kilpailukykyä ja työllistämismahdollisuuksia. Tästä seuraa väistämättä se, että naisten on vaikeampi työllistyä ja pidemmällä aika välillä tarkasteltuna naisten matalampi palkkataso sekä määräaikaiset työsuhteet nähdään negatiivisina vaikutuksina. Eduskunnassa käsiteltiin vuonna 2006 kysymys, jonka kokoomus esitti: ”naisten syrjintää työhönottotilanteissa, äitiriskiä, ei voida kuitenkaan poistaa ennen kuin vanhemmuuden kustannukset korvataan yhteisvastuullisesti.” Sampo Varjonen (2011, 79) kokoaa puolueiden argumentit yhteen siten, että rationaalisesti ajattelevan työnantajan ei yksinkertaisesti kannattanut ottaa nuorta naista työntekijäksi, eikä tilanne paranisi, ellei korvauksia parannettaisi.

Vaikka tilanteen ja maksujen periaatteista vallitseekin puoluerajat yhdistävä yksimielisyys, siltikin perhevapaajärjestelmän sekä vanhemmuuden kustannusten jakaminen on edennyt hyvin hitaasti eduskunnassa. Ratkaisuksi on ehdotettu niin työnantajamaksujen lisäämistä kuin vähentämistäkin, mutta

mikä tekee tästä asiasta mielenkiintoisen on se, että oman kannan puolustelussa viitataan samaan kehykseen ja arvoihin. Molemmat tahot ovat vaatineet tasa-arvon toteutumista, yhteisvastuuta ja oikeudenmukaisuutta. Toimenpiteet tähtäävät samaan päämäärään eli kustannusten tasaamiseen erona on kuitenkin se, mistä rahoitus järjestetään. (mt., 82-83.)

Vuonna 2011 ehdotuksena kustannusten tasaamisesta oli niin sanottu 6+6+6 malli, jossa isä ja äiti saisivat aluksi oman 6 kuukauden vanhempainvapaan. Viimeisen 6 kuukautta vanhemmat saisivat itse jakaa keskenään. Tällä voitaisiin tasata suoria kustannuksia, mutta välillisistä kustannuksista ei sen sijaan oltu tehty minkäänlaista aloitetta. (mt., 84.) Vanhempainvapaan kustannukset ovat Kela rahoitteisia ja ne ovat vanhemmuuden kokonaiskustannuksista noin 70%. Jäljelle jäävä 30% on niin sanottuja välillisiä kustannuksia, joita Kela ei korvaa, vaan ne jäävät yrittäjälle itselleen maksettaviksi. Yrittäjänäisten (2014) mukaan työnantajalle kertyy työntekijän raskaudesta maksettavaksi raskauden vuoksi aiheutuneet poissaolot, äitiys- ja vanhempainvapaasta koituvat palkka- ja lomapalkkakulut sekä sairaan alle 10-vuotiaan lapsen hoitokulut. Heidän laskelmiensa mukaan kulut työnantajalle ovat yhteensä jopa yli 16000 euroa ja tähän ei ole vielä edes huomioitu sijaisen rekrytointikuluja. Vanhempainvapaista aiheutuvat suorat kustannukset on jo korvattu lähes täysimääräisesti vuoden 2007 uudistuksen myötä. Perhevapaiden kustannuksista ja erityisesti epäsuorista kustannuksista on verrattain vähän tehty tutkimusta yritystasolla. (Lilja ym. 2007, 9.)

3 Teoreettinen viitekehys

Tutkielman teoreettisena viitekehysenä on Pierre Bourdieun symbolisen vallan teoria. Tarkoituksena on Bourdieun teorian ja käsitteiden kautta tunnistaa se hallitseva doksan diskurssi, jotka ylläpitävät vanhemmuuden kustannusten epätasa-arvoista jakautumista. Käsittelen myös diskursiivista kamppailua, jota käydään hallitsevien ja alistettujen ryhmien välillä liittyen vanhemmuuden kustannusten jakoon. Kun doksinen tila menettää legitimitettinsä alkaa diskursiivinen kamppailu heterodoksian ja ortodoksian välillä. Ortodoksialla tarkoitetaan tilannetta, jossa hallitsevat pyrkivät ylläpitämään doksa tekemällä siitä uskottavamman puolustusasemasta käsin. Samaan aikaan doksaan on alettu suhtautua kriittisesti ja se on kyseenalaistettu. Tätä tilannetta Bourdieu kutsuu heterodoksiaksi. Tämä mahdollistaa diskurssien analysoinnin niin kriittisesti kuin empansipatorisesti. Bourdieu korostaa kielen merkitystä, koska sillä on keskeinen rooli uusinnettaessa vallitsevaa sosiaalista järjestelmää arjessa. Kieli toimii siis vallan, dominaation ja ylivallan välineenä. (Suopajarvi 2001, 108.) Tässä kappaleessa tarkastelen aluksi Bourdieun teoriaa ja käsitteitä, joilla merkitystä tämän tutkielman kannalta. Sen jälkeen keskityn kieleen ja symbolisen vallan käsitteeseen sekä fokusoin tarkemmin, miten teoria linkittyy tutkielman aiheeseen.

Bourdieuun teoriasta ja käsitteistä

Bourdieu (1930-2002) oli ranskalainen sosiologi sekä kulttuuriantropologi, jolla on ollut voimakas vaikutus eri yhteiskuntatieteellisillä aloilla. Bourdieun (Bourdieu & Wacquant 1995, 8-9) ideat otettiin vastaan 1970-luvulla kriittisesti ja niihin suhtauduttiin jopa skeptisesti, mutta 1980-luvun lopulla hänen työtään alettiin arvostaa laajemmin. Tämä johtui siitä, että melkein kaikki hänen teoksensa oli saatu käännettyä englanniksi. Bourdieuta on kritisoitu esimerkiksi vaikeaselkoisuudesta ja tahallaan mutkikkaasta tyylistä, jolla on pyritty peittämään ajatustensa heikkous. Bourdieu (mt., 22-24) hylkäsi

ajatukset rakenteesta ja toimijasta sekä mikro- ja makroanalyysistä, sillä hän teki ne tarpeettomiksi kehittäessään joukon metodologisia ja käsitteellisiä välineitä. Tarkoituksena oli rakentaa universaali yhteiskuntatutkimuksen muoto, joka liittäisi fenomenologiset ja strukturalistiset lähestymistavat toisiinsa. Hän kehitti enemmän sosiologista metodia kuin teoriaa. Tutkimuskohteita konstruoidaan ja tietoa siirretään tutkimusalueilta toisille juuri metodin avulla, millä hän tarkoittaa rajattua joukkoa käsitteellisiä välineitä sekä menettelytapoja.

Bourdieu (mt., 26) mukaan sosiologian on tarkoitus tuoda esille sosiaalista universumia konstituivat erilliset sosiaalisten maailmojen mekanismit sekä syvimät rakenteet, joiden vuoksi sosiaalisten maailmojen muokkaaminen ja uusintaminen on mahdollista. Nämä rakenteet ja mekanismit ovat tärkeitä tämän tutkielman kannalta, sillä niiden avulla pystytään ymmärtämään se, miten vanhemmuuden kustannusten maksujärjestelmän vinoumaa, on mahdollista ylläpitää. Bourdieun sosiaalinen maailma on kaksinkertainen. Ensinnäkin se on olemassa ensimmäisen asteen objektiivisuutena, jota konstituivat aineellisten resurssien jako sekä erilaiset sosiaalisesti niukat hyödyntämistävälineet, joista hän käyttää nimitystä pääoman lajit. Toiseksi se on olemassa toisen asteen objektiivisuutena eli luokittelujärjestelmänä, ruumiillisina ja mentaalina skeemoina, jotka taas ovat yhteiskunnallisten toimijoiden symbolisia malleja eli käytännöllisten toimintojen kuten käyttäytymisen, tunteiden ja ajatusten malleja.

Bourdieu (1985, 11-12) teoria ja ajatukset voidaan tiivistää pelkistäen siten, että agentit eli ihmiset toimivat sosiaalisen maailman eri kentillä vahvistaen niitä ominaisuuksia eli sitä pääomaa, joka tietyllä kentällä on kaikkein arvokkainta, tarkoituksenaan voittojen maksimointi ja pääoman kasaaminen. Tilanne ei kuitenkaan ole sama asia kuin reaali maailmassa, sillä ihmiset eivät tiedosta tai halua myöntää tavoittelevansa pääomaa tai voittoa, sillä ne on sisäistetty asenteina ja suhtautumistapoina. Nämä sisäistykset ovat se järjestelmä, jota Bourdieu kutsuu habitukseksi. Pääoman arvo taas määräytyy suhteellisen autonomisen kentän omien pelisääntöjen mukaan.

Bourdieu (1985, 14) strategiaa voidaan kutsua niin sanotuksi pyyteettömyysstrategiaksi, millä tarkoitetaan sitä, että hänen ainoa

pyrkimyksensä on paljastaa muiden salatut voitot ja vallantavoittelu strategiat, jotta ihmiset eivät tulisi huijatuiksi ja kykenisivät puolustautumaan. Tutkielman kannalta tämä tarkoittaa vanhemmuudesta johtuvien kustannusten epätasa-arvoisen ylläpidon strategiat. Tällä hetkellä vanhemmuuden kustannukset rasittavat suurimmaksi osaksi naisen työnantajaa, vaikka se ei ole työperäinen sairaus eikä siis näin ollen myöskään työnantajan maksettava kuluerä. Bourdieu itse tiivistää asian: ”kysymys on puolustautumiskeinojen levittämisestä symbolista hallintaa vastaan.”

Eräät bourdieulaisista käsitteistä liittyvät Marxilaiseen traditioon ja bourdieulaisen luokkateorian ydin voidaan määrittää suhteessa Marxiin. Bourdieu kuitenkin hylkää marxilaisen luokka-analyysin siinä mielessä, että marxilainen teoria kuvittelee teoreettiset luokat todellisiksi eli siis pyrkii asettamaan substanssit suhteiden edelle ja tekee näin sosiaalisesta moniulotteisesta kentästä yksiulotteisen. Tällä tavoin se kiistää muun muassa symboliset taistelut, jotka ovat Bourdieun omin alue. Toiset ajattelevat yhteiskuntaluokat sellaisiksi, jotka ovat olemassa todellisuudessa ja tiede kirjoittaa ne muistiin, kun Bourdieu taas näkee luokat sosiaalisena jaotteluna, joiden taustalla ovat niin tutkijat kuin sosiaaliset agentitkin. (Bourdieu 1985, 85)

Kentän käsitteestä

Bourdieu (1985, 124) tarkoittaa kentällä aluetta, jonka herruudesta taistellaan. Ihmiset pyrkivät voiton maksimointiin eri kentillä, mikä taas perustuu heidän habitukseensa eli sisäistettyihin toiminta- ja suhtautumistapoihin sekä ruumiillisiin reaktioihin. Bourdieu (Bourdieu & Wacquant 1995, 124) pitää kenttä-ajattelua relationaalisena ajatteluna. Relationaalista ajattelutapaa voidaan pitää laajempänä verrattuna strukturalistiseen ja se on modernin tieteen yleinen tunnusmerkki. Sosiaalinen maailma koostuu erilaisista relaatioista eli suhteista ja näin ollen todellisuus on relationaalista. Kysymys ei kuitenkaan ole toimijoiden vuorovaikutuksesta, vaan sellaisista objektiivisista suhteista, jotka ovat olemassa riippumatta ihmisten tahdosta tai

tietoisuudesta. Bourdieu määrittelee kentän analyttisesti siten, että sillä tarkoitetaan asemien välisten objektiivisten suhteiden verkkoa:

”Asemien aktuaalinen ja potentiaalinen sijoittuminen niiden vallan tai pääoman eri muotojen jakaumaan, joita tarvitaan kentällä jaossa olevien voittojen saamiseksi, ja asemien objektiivinen suhde muihin asemiin määrittelevät objektiivisesti asemien olemassaolon ja ne determinaatit, jotka kohdistuvat asemien haltijoihin, agentteihin ja instituutioihin”.

Kentän rakenteen Bourdieu (1985, 106) selvittää olevan se voimasuhteiden tila, joka muodostuu taistelussa mukana olevien agenttien ja instituutioiden välille. Erityispääoma on hankittu taisteluissa ja sillä saavutettu pääoma suunnataan tuleviin strategioihin. Tämä rakentaa muuttamisstrategioiden perustan. Panoksena kentällä pidetään sitä erityisarvovaltaa, joka on kullekin kentälle tyypillinen. Erityispääoma voi olla arvokasta vain oman kenttensä rajojen sisäpuolella. Erityispääomamonopolilla Bourdieu tarkoittaa tietyssä voimasuhteiden tilassa niitä, jotka pyrkivät säilyttämisen strategioihin, kun taas ne, joilla on vain vähän pääomaa pyrkivät kumouksellisiin strategioihin.

Bourdieu (Bourdieu & Wacquant 1995, 129) kenttien toiminta ja niiden muuntumiseen vaikuttavat voimat piilevät pääomassa, joka on olemassa ja toimii vain suhteessa kenttään. Pääoma on se, joka antaa valtaa yli kentän vaikuttaa sellaisiin säännönmukaisuuksiin ja sääntöihin, jotka ohjaavat tavanomaista toimintaa. Näin ollen pääoma antaa myös valtaa vaikuttaa kentällä synnyttäviin voittoihin. Kentässä toimitaan siten, että pyritään maksimoimaan voitot ja kasaamaan pääomaa. Tällä ei tarkoiteta samanlaista avointa voittojen tavoittelua kuin yritysmaailmassa, sillä ihmiset eivät tiedä tai myönnä tavoittelevansa voittoa.

Kenttää voidaan pitää myös eräänlaisena taistelujen kenttänä, sillä se on potentiaalisten ja aktiivisten voimien tila. Taisteluilla tavoitellaan muutosta tai pyritään säilyttämään voimien konfiguraatio. Vanhemmuuden kustannuksia ajatellen tällä voidaan tarkoittaa nykyisen järjestelmän ylläpitoon tai siihen muutoksia haluavien väliseksi taisteluksi. Näin ollen eri valtasuhteet muodostavat objektiivisten suhteiden struktuurin kentälle. Asemien haltijat pyrkivät joko yksilöinä tai kollektiivisesti säilyttämään tai parantamaan

asemiaan kentällä ja he pyrkivät saattamaan voimaan sellaiset hierarkiaperiaatteet, jotka suosivat heidän omia tuotteitaan. (Bourdieu & Wacquant, 1995, 129).

Bourdieu (mt., 135) muistuttaa kentän käsitteen kautta, miten yhteiskuntatieteen todellinen objekti ei ole yksilö, vaikka kenttää ei pystytä konstruoimaan muuta kuin tekemällä se yksilöiden kautta. Näillä yksilöillä Bourdieu ei kuitenkaan tarkoita biologisia yksilöitä, vaan kentällä aktiivisiksi konstituoituvia sosiaalisesti ja aktiivisesti toimivia agentteja, jotka toimivat sen vuoksi, että saisivat kentällään vaikutuksia aikaan. Bourdieu (mt., 124) kuvailee sosiaalisen kosmoksen koostuvan suhteellisen itsenäisistä sosiaalisista mikrokosmoksista, joissa jokaisessa on kullekin erityinen ja oma logiikka sekä pakko. Esimerkiksi uskonnon ja talouden kentät, kuten muutkin, noudattavat omaa niille erityistä logiikkaansa. Kenttien rajat kulkevat siellä, missä niiden vaikutusalue lakkaa.

Voidaan ajatella että, vanhemmuuden kustannukset rakentavat myös oman sosiaalisen tilansa bourdieulaisittain. Sosiaalisella kentällä toimijat kamppailevat saamaan monopoliaseman niihin pääomalajeihin, jotka vallitsevat kentällä. Tämän vuoksi kenttää voidaan pitää taistelujen kenttänä. Kentällä toimijat pyrkivät joko säilyttämään sen entisellään tai muuttamaan sitä. Tästä syystä kenttä on samanaikaisesti taistelujen kenttä sekä voimien kenttä.

Kieli ja symbolinen valta

Hallitsevat hallitsevat käyttämällä kieltä, minkä vuoksi Bourdieu (Bourdieu 1985, 24) pitää sitä kaiken ytimenä. Erilaiset kielelliset pelit ovat keskeisiä strategisia kysymyksiä juuri sen vuoksi, että asiat esitellään kielen avulla ja se on tapa, jolla ihmiset ilmaisevat itseään. Kielen vuoksi kukaan ei voi jäädä pelin ulkopuolelle, vaan juuri se muodostaa markkina-alueen, jossa myydään ja vaihdetaan merkityksiä. Merkitykset puolestaan eivät riipu vain kielestä, vaan ne ovat olennaisesti sosiaalisia. Bourdieu esittää edellisen myös kaavana:

”kielellinen habitus + kielen markkinat = kielellinen esitys, diskurssi”

Kieli ei siis ole pelkästään merkkijärjestelmä, sillä se on yleinen ja kaikkein tehokkain erottelija. Määreet eivät ole niin viattomia kuin aluksi ajatellaan, sillä juuri ne ilmentävät kielen markkinoiden pääomasuhteita siis sitä kokonaisarvostusta, jonka henkilöt saavat osakseen. Bourdieun kielianalyysit ovat aina samalla sosiaalisia analyysejä. Sillä se, miten kieltä käytetään Bourdieun (1985, 101) mukaan riippuu ihmisen sosiaalisen kompetenssinsa kokonaisuudesta ei siis vain siitä, miten puhuja hallitsee legitimiin kielen. Tällä tarkoitetaan sitä, että keskustelijoiden puhe riippuu objektiivisesti esimerkiksi heidän iästä, sukupuolesta, uskonnosta tai toisaalta tiedosta, joita oletetaan olevan olemassa sellaisten tekijöiden vuoksi kuten solmio tai kohtelias käytös.

Suopajärvi (2001, 108) tuo esille Bourdieun ideoiden kielen kaksoisluonteen. Ensinnäkin kieli on rakenteistunut ja toisaalta taas kamppailujen kieli. Ensimmäisellä Bourdieu tarkoittaa sellaista kieltä, jonka otamme annettuna ja se omaksutaan itsestään selvänä. Se on siis doksan kieltä. Kamppailujen kieli edellyttää kriisiä, jossa kentän objektiiviset rakenteet sekä toimijan subjektiiviset rakenteet eivät sovi enää yhteen. Tässä tapauksessa jotkut yksilöt tai ryhmät alkavat kyseenalaistamaan vallitsevaa sosiaalista tai symbolista järjestystä. Toisin sanoen doksa on se itsestään selvä alue tulkintoissa, joka pitää haastaa kriittisesti ja sen muuttamiseksi pitää esittää vaihtoehtoisia tulkintoja.

Kun doksa on kyseenalaistettu, sen legitimitetti siirtyy diskursiivisen kamppailun alueelle. Bourdieu (1977, 167-170) kutsuu tilannetta, jossa doksaan on alettu suhtautua kriittisesti ja se on kyseenalaistettu heterodoksiseksi tilaksi. Ortodoksialla Bourdieu tarkoittaa tilannetta, jossa doksinen tila on menettänyt legitimitettinsä ja hallitsevat luokat pyrkivät säilyttämään sen tekemällä siitä uskottavamman puolustusasemasta käsin. Diskursiivisen kamppailun alueella vastakkain ovat toisin sanoen heterodoksia, joka haastaa doksan sekä ortodoksia, joka pyrkii puolustamaan doksaa. Symbolista väkivaltaa Janne Autto (2012, 25) kuvailee Bourdieun käsitteiden mukaisesti heterodoksisaksi ja doksaksi. Heterodoksisessa tilanteessa on kysymys siis todellisuuden tulkinnasta. Vaihtoehtoiset tulkinnat pyritään pitämään marginaalissa tiettyjen tulkintojen hallitessa kamppailua. Voimakkaampi muoto symbolisessa väkivallassa on ortodoksia. Tässä

tapauksessa hallitsevia tulkintoja on vain yksi, joka sulkee vaihtoehdot tulkintatavat ulkopuolelle. Mielenkiintoista vanhemmuuden kustannusten jaosta käydyssä keskustelussa onkin, miten legitiimiä järjestystä kyseenalaistetaan, ylläpidetään ja puolustetaan.

Symbolisella vallalla Bourdieu tarkoittaa sellaista valtaa, jota käytetään rakentamaan legitiimiksi näyttäytyvä todellisuus. Symbolisen vallan merkitys korostuu Pierre Bourdieun mukaan silloin, kun vallitsevaa järjestystä uusinnetaan. Silloin, kun vallankäyttö on niin arkipäiväistä, ettei sitä huomata, on symbolinen vallankäyttö vahvimmillaan. (Suopajarvi 2001, 6.) Vahvoissa asemassa olevat toimijat pyrkivät Bourdieun (Bourdieu & Wacquant 1995, 98) mukaan uusintamaan kentän sosiaalisia suhteita symbolisten valtasuhteiden kautta. Doksaksi Bourdieu kutsuu tilannetta, jossa sosiaalista maailmaa pidetään ainoana vaihtoehtoisena järjestyksenä. Tällaisessa tilanteessa kentän objektiiviset ja toimijoiden sisäiset rakenteet ovat yhtä pitäviä.

Tutkielman fokus on teoreettisesta viitekehyksestä katsottuna se, millaisista merkityksistä rakentuu se diskursiivinen kamppailu, joka asettaa naisen epätasa-arvoiseen asemaan vanhemmuuteen liittyvillä seikoilla. Toisin sanoen, mitkä näkemykset ovat diskursiivisella kamppailu areenalla, jotka joko pyrkivät säilyttämään doksan legitimitetin tai taistelevat sitä vastaan. Diskurssien välisessä kamppailussa valtasuhteilla on olennainen merkitys.

Aineiston analyysin välineenä käytän Luc Boltanskin ja Laurent Thévenot'n hahmottelemaa julkisen oikeuttamisen analyysiä, jonka kautta tarkastelen, miten artikkeleissa oikeutetaan argumentaatiot. Seuraavaksi esittelen aineiston sekä sen empiirisen analyysin välineen, jonka jälkeen yhdistelen Bourdieuta, Boltanskia ja Thévenot'a sekä tuon tarkemmin esille, mitä arvoa näillä teorioilla on tutkielman kannalta. Esitän samalla myös kriittisen katsauksen edellisiin.

4 Julkisen oikeuttamisen analyysi

Julkisen oikeuttamisen analyysi on uusi analyysimenetelmä, jota voidaan käyttää julkisen keskustelun tutkimiseen. Sen analyysikehikko muodostuu oikeuttamisteorian seitsemästä ”maailmasta”. Näitä ovat inspiraatio, koti, maine, kansalaisuus, markkinointi, teollisuus ja ekologia. Menetelmä sopii myös suurten aineistojen tutkimiseen, sillä se voidaan kvalitatiivisten tekstiaineistojen rinnalla yhdistää myös kvantitatiivisten luokittelujen tutkimiseen. (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 34.)

Aineiston analysoinnissa on otettu erityisesti huomioon se, miten sanomalehtiutisoinnissa on oikeutettu kiistatilannetta eri arvomaailmoista käsin. Kiistatilanne muodostuu siitä, että vanhemmuuden kustannusten jakamisesta ei ole päästy kaikkia osapuolia tyydyttävään sopimukseen. Erilaisia keinoja kustannusten jakamisesta on esitetty, mutta ratkaisevaa päätöstä ei ole saatu aikaiseksi. Työmarkkinajärjestöjen näkemyksen mukaan mitään muutosta ei edes tarvita. Julkisen oikeuttamisen analyysi (JOA) mahdollistaa sanomalehtiutisoinnin analysoinnin sekä oikeutusten vertailun ja tarkastelun (Huikuri 2011, 56).

Pragmatistisen yhteiskuntateorian demokratiankäsitteilyn mukaan demokratian toteuttamisen edellytys on kiistojen väkivallaton selvittäminen sekä ongelmien ratkaisu julkisella areenalla. Eeva Luhtakallio ja Tuomas Ylä-Anttila (2011, 35) määrittelevät julkisuuden olevan kaiken ”yhteiseen hyvään suuntavan puheen”. Näin ollen osana demokraattista julkisuutta voi olla poliittinen keskustelu kahvipöydästä parlamenttiin asti.

Julkisen oikeuttamisen analyysin taustasta

Luc Boltanskin ja Laurent Thévenot’in (2006, 66-67) oikeutusteorian taustalla vaikuttaa klassinen filosofia. Se tarjoaa menetelmällisen ilmaisumuodon yhteiselle hyvälle, joka nousee esiin nykyisessä yhteiskunnassa. Tämä menetelmä, jonka he voivat jäsentää poliittisen siteen kielipiksi tarjoaa

vertailuasteen oikeudenmukaiseen oikeutuksen arviointiin sellaisissa tilanteissa, joissa osapuolet eivät pääse kompromissiin väkivallattomasti.

Boltanski ja Thévenot (1991, 70) pyrkivät löytämään määritelmää yhteiselle hyvällä kiista- ja ristiriitatilanteisiin. He tarkastelivat tilanteita kuuden yleisen korkeamman periaatteen kautta, joihin ihmiset säännönmukaisesti pyrkivät kannanotoissaan. Näiden periaatteiden voidaan sanoa muodostavan olennaisen välineistön, kun rakennetaan yhteiskunnallista sidettä. Nämä periaatteet muodostavat ”maailmat”, joita ovat inspiraatio, koti, kansalaisuus, teollisuus, maine ja markkinat. Kirjassaan *On justification* Boltanski ja Thévenot käsittelevät kuutta eri ”maailmaa”, mutta lista ei ole tyhjentävä ja näin ollen on mahdollista muodostaa myös uusia ”maailmoja”, joiden kautta oikeuttamista voidaan tarkastella.

Boltanskin ja Thévenot’n hahmottelema teoria oikeuttamisesta ei ole normatiivinen teoria oikeudenmukaisuudesta, vaan se pyrkii osoittamaan, millä tavoin ihmiset käyttävät oikeuttamisen tapoja arkielämän tilanteissa käyttäen apuna eri ”maailmoja”. Ne pohjautuvat historiallisesti erilaisiin filosofisiin lähtökohtiin ja ne ovat muuntuneet aikojen saatossa käsitykseksi oikeudenmukaisuudesta arkielämässä. (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 36-37.)

Boltanskin ja Thévenot’n (2006, 128-129) tarkoitus ei ollut hahmotella sellaista teoriaa, joka erottelee pelkästään erimielisyydet, vaan tarkoitus oli löytää sellainen teoria, joka sisältää myös eroavaisuudet argumenttien ja periaatteiden välillä. Thévenot’n (2011, 11) mukaan yksityisistä ongelmista tehdään ensin yhteisiä, jonka jälkeen ne laajennetaan ja liitetään kuulumaan johonkin oikeuttamisen maailmaan. Tämä mahdollistaa niiden keskinäisen vertailun. Arvo(ttaminen) on se tapa, jolla ilmaistaan, käsitetään ja ymmärretään toiset sen maailman mukaan, jota käsitellään. Arvo siis määrittää oikeuttamisen, joka esitetään eri maailmoista käsin. Asiat, joilla on arvoa toisessa maailmassa voivat olla sellaisia, joita ei ole laskettu ollenkaan mukaan toisessa. (Boltanski & Thévenot 2006, 128-132.)

Boltanski ja Thévenot perustavat jokaisen maailman erilaisiin historiallisiin lähtökohtiin. Inspiraation maailmassa on arvokasta luovuus, itsenäisyys sekä

omistautuminen ja sen perustana on Augustinuksen jumalavaltio. Ranskalaisen filosofin Bossuet'n ajatukset taas ovat perusta kodin maailmassa. Kodin maailmassa arvo keskittyy hierarkiaan, henkilökohtaisiin suhteisiin, syntymässä saatuihin aseisiin sekä perinteisiin. Maineen maailmassa arvo määrittyy tunnettavuuden mukaan ja sen pohja on Hobbesin teoksessa Leviathan. Kansalaisuuden maailmassa arvokasta ovat tasa-arvo, solidaarisuus, kansan tahto ja yhteinen hyvinvointi. Se perustuu Jean-Jacques Rousseau'n esittämiin ajatuksiin teoksessa Yhteiskuntasopimuksesta. Teollisuuden maailman filosofisena taustana on Saint-Simonin ajatukset. Tämän maailman arvot perustuvat tehokkuuteen ja sitä kautta sääntelyyn, suunnitteluun ja tieteelliseen asiantuntemukseen. Markkinoiden maailmaa ohjaa raha sekä omaisuus ja sen filosofiset ajatukset pohjautuvat Adam Smithin teokseen Kansojen varallisuus. Ekologian maailmassa arvokasta on luonnonsuojelu sekä ympäristöasiat. (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 36-37.)

Oikeuttamisen maailmojen analyttinen viitekehys

Toimijoiden merkitystä ei Boltanski ja Thévenot'n (2006, 134-140) mukaan tule sekoittaa niiden arvokkuuteen. Arvokkuus erotellaan asteittain hierarkisesti, mutta myös vähempi arvoisilla voi olla merkitystä. Arvioiminen näyttää toteen kaksipuolisen luonteen objekteista ja faktoista, jotka yhdessä muodostavat todisteet. Mikä tarkoittaa, että ne ovat samalla objektiivisia ja kyetään raportoimaan väitteessä. Laajennettaessa sitä, mikä on tunnustettu näissä väitteissä eli luonnollinen järjestys, voidaan kuvata erilaisten kategorioiden kautta. Näitä kategorioita ovat subjektit, objektit, arvoasemat ja toimijoiden luonnolliset suhteet. Boltanski ja Thévenot muodostavat seuraavaksi esitellyn analyttisen viitekehysten näiden pohjalta.

Korkeampi yleinen periaate (higher common principle) on yhteistyön periaate, joka luonnehtii julkisyhteisön (polity) tapaa erotella toimijoiden välistä arvokkuutta. Tämä tapa stabilisoi ja yleistää yhteen liittymisen muotoa. Se varmistaa, että toimijat ovat tasokkaita. Toimijoiden pätevyys on ehto

objektien ja subjektien arvioimiselle sekä se määrittää tapaa, jolla ne merkitsevät objektiivisesti. (mt., 140-141.)

Arvokkuuden tilan (state of worthiness) luonnehdinta kertoo pääasiallisesti siitä, miten erilaiset arvot on määritelty. Puutteellisuuden tila on määritelty joko negatiivisesti eli arvokkuuden ominaispiirteet puuttuvat tai vähemmän epäsuorasti siten, että ollaan kiinnostuneita ainoastaan omasta onnesta ja tätä kautta saavutettu mielihyvä on tuomittavaa. Arvokkaat toimijat takaavat korkeamman yhteisen periaatteen toteutumisen ja heidän olemassaolonsa luosen mittapuun, jonka kautta tärkeyttä mitataan. Arvojärjestys määräytyy myös sen mukaan, onko kysymyksessä yksityinen vai yleinen. (mt., 141.)

Ihmisarvo (human dignity). Ihmiset jakavat keskenään käsityksen inhimillisyydestä, joka voidaan huomata kyvystä toimia kohti yhteistä hyvää. Ihmisarvon käsite on lähtöisin luonnosta eli puhtaasta/alkuperäisestä ja sen vuoksi se yhdistetään usein totuuteen ja viattomuuteen. Tietyt ominaisuudet, joiden voidaan sanoa luonnehtivan ihmisarvoa jokaisessa maailmassa, perustuu arvon määrittelyyn yksittäisten lahjakkuuksien kautta. Jokainen eri maailma keskittyy johonkin fyysiseen ominaisuuteen kuten tunteisiin, muistiin tai tapoihin ja sen muuttumiseen kyvyksi, joka mahdollistaa ihmisten saavuttavan yhteisymmärryksen toisten kanssa. (mt., 141-142.)

Subjektit (list of subjects) on usein arvotettu joko arvokkaiksi tai arvottomiksi toimijoiksi. *Objektit* (list of objects) ovat jokaisessa maailmassa kehittyneet eritavalla. Objekteja voidaan pitää ikään kuin arvon mekanismeina. Ne voivat olla esimerkiksi sääntöjä, todistuksia, työkaluja, rakennuksia tai koneita. (mt., 142.)

Luonnolliset suhteet toimijoiden välillä (natural relations among beings) ilmaistaan yleensä verbeillä kuten ihmetellä, kunnioittaa tai ostaa. Niiden tulee olla harmoniassa subjektien ja objektien arvon kanssa, joita ne yhdistävät. Suhteet voivat siis olla harmoniassa keskenään ilman, että toimijat olisivat samalla tasolla. Jotkut luonnolliset suhteet voivat sisältää ajatuksen arvon tasavertaisuudesta, kun taas toiset hiarkisen jaon. (mt., 143.)

Käsitykset yhteisestä hyvästä

Boltanski ja Thévenot (2006, 144-145) ottavat huomioon sen, mitä ihmiset tietävät heidän käyttäytymisestään ja miten he sitä oikeuttavat. Kunnioitus ihmisluontoa kohtaan saa yksilöt kokemaan kunnioitusta ja ennen kaikkea sitä, että heillä on oikeutta. Kun arvioidaan oikeudenmukaisesti oikeutta, pitää tunnistaa tilanteiden luonne ja mukauttaa sitä. Oikeuttamisessa ei ole kysymys sellaisesta tehtävästä, joka voidaan päättää, kun se on suoritettu. Ihmisillä on luonnostaan kyky sopeutua tilanteisiin, joita kuvaillaan eri maailmoissa. Oikeuttamisen maailmojen periaatteissa ei kuitenkaan ole kysymys ihmisistä tai ryhmistä, vaan nimenomaan eri tilanteista. Ihmiset kohtaavat arjessa erilaisia oikeuttamisen menetelmiä ja jotta pystymme toimimaan näissä tilanteissa luonnollisesti, ne tulee tunnistaa ja niihin tulee sopeutua. Sellaiset ihmiset, joilta tämä kyky puuttuu ovat psykologisesti epänormaaleja.

Kehittyneet poliittiset filosofiat kuvailevat ihmisten ymmärrystä tai psykologiaa tavalla, joka pitää sisällään määritelmän yhteisestä hyvästä. Jotta pystytään määrittelemään, mitä on oikeus, ihmisten tulee olla perehtyneitä yhteiseen hyvään. Boltanskin ja Thévenot'n (mt., 145-150) mukaan yhteisymmärrystä ei voida saavuttaa jatkuvalla neuvottelulla, jossa toimijat eivät ole kykeneviä siirtämään sivuun heidän omia näkemyksiään tai omaksumaan muiden näkemyksiä. Toimijat eivät näin ollen pysty tarjoamaan yleisiä vastineita. Tilanteen luonne tulee ymmärtää ja siihen on tuotava mukaan oikeuttamisen periaatteita, jotta sitä voidaan oikeuttaa oikeudenmukaisesti. Tarkoituksena on selventää sitä tapaa, jolla ihmiset tekevät eron käytännössä oikeutetun ja epäoikeudenmukaisuuden välille. Oikeudenmukaisuus sekä yleisen ja yksityisen suhde yksittäisessä viitekehyksessä siis muutamien erilaisten oikeudenmukaisuus periaatteiden kohtaaminen on Boltanskin ja Thévenot'n alkuperäinen tarkoitus. Oikeudenmukainen oikeuttaminen pyrkii lieventämään sisäistä jännitettä niiden monien yhteistyön periaatteiden kautta, joita esiintyy tässä maailmankaikkeudessa. Seuraavaksi esittelen eri maailmoiden keskeisiä piirteitä, joiden kautta voidaan oikeuttaa omia perusteluita.

Inspiraation maailma

Inspiraation maailmasta puuttuvat kaikki samanarvoisuutta tukevat asiat kuten säännöt, raha, hierarkia ja lait. Tässä maailmassa kohdataan se arvon paradoksi, joka välttää mittareita ja etuoikeuttaa erikoisuudet. Se tulee esille tunteiden ja intohimon kautta. Se mikä on arvokasta, sitä ei voida kontrolloida tai mitata varsinkaan teollisen maailman muodossa. Arvo on usein määritelty negatiivisesti painottaen sitä, mitä puuttuu ja mitä tarvittaisiin, jotta tilanne pystytään arvioimaan ja vakauttamaan. (Boltanski & Thévenot 2006, 159.)

Inspiraation maailmasta käsin korkealle arvoitettu ihminen voi olla halveksittu yleismaailmallisesti. He voivat olla köyhiä, elätettäviä ja hyödyttömiä. Heidän puutteellinen tilansa kuitenkin korostaa mahdollisuuttaan tietää maailman todelliset harmoniset muodot. Tässä maailmassa arvostetaan ainutlaatuisuutta ja arvokkuus onkin ainutlaatuista sekä universaalialia. Inspiraation maailmassa arvokas ihminen ymmärtää toisia ja korostaa ainutlaatuisuutta toisin kuin esimerkiksi kansalaisuuden maailmassa, jossa korostetaan sitä, mikä kaikilla on yhteistä. Inspiroitunut yksilö on taipuvainen uneksimaan ja kuvittelemaan asioita sekä siis käsittämään sellaisia, mitä ei ole olemassa. (mt. ,160-162.)

Kodin maailma

Kodin maailmassa arvo voi olla ainoastaan käsitettävissä relationaalisessa mielessä. Kodin maailmassa objekteja ei ymmärretä niiden oman arvon mukaisesti niin kuin esimerkiksi teollisessa maailmassa, vaan pääasiallisesti sen mukaan kuinka paljon ne edistävät hierarkkisia suhteita ihmisten välillä ja sen vuoksi olemus pakostakin sisältyy heidän määrittelymiseensä hierarkiassa. Tällaisia määritelmiä tehdään esimerkiksi tittleiden ja vaatteiden mukaan. (Boltanski & Thévenot 2006, 164-165.)

Kodin ympäristössä säännönmukaisuudet voidaan paljastaa sukupolvien(ikäluokkien), perinteiden ja hierarkian kautta. Se side, joka luo henkilökohtaisen riippuvaisuuden vähemmän arvokkaan yksilön ja ylempiarvoisen ihmisen välille, voidaan ymmärtää monella eri tavalla. Esimerkiksi isän arvo on korkeampi, sillä se on perinteen ylläpitämä. Edellä

mainitussa tapauksessa side voidaan ymmärtää joko ikäluokkien tai hierarkkisten ketjujen kautta. Kodin maailmassa arvokkain saavutetaan näiden kolmen elementin kautta hierarkiassa. Hierarkian osana yksilöt luovat suhteen, joka liittyy ne arvokkaampiin yksilöihin, jotka kunnioittavat ja arvostavat heitä sekä ovat kiintyneet heihin. Eri hierarkiatasoihin erottelu ei toimi kodinmaailmassa samalla tavalla kuin esimerkiksi maineen maailmassa, vaan yksilöt arvotetaan sen mukaan, miten ylemmät hierarkian henkilöt heidät arvottavat. Yksilöt voidaan arvottaa korkealle myös sen vuoksi, miten asemat ovat juurtuneet perinteeseen. Vanhemmuuden kustannuksista keskusteltaessa perinteet ovat se seikka, joka luo niitä ajatusmalleja äitien ensisijaisuudesta lastenhoitajana. Tällaisia hierarkioita on olemassa jatkuvasti ja niiden ominaispiirre on pysyvyys, mikä taas on arvottomuuden ominaisuus esimerkiksi inspiraation maailmassa. (mt., 165-166.)

Kodin maailmassa ylempänä hierarkiassa olevilla on siis vastuu alempi arvoisista. Ylempiarvoisen ollessa avulias ja kohtelias alempiarvoisia kohtaan, hän saa osakseen kunnioitusta. Henkilön noustessa korkeammalle asteelle kasvatuksella on suuri merkitys. Pomotteleva ja etäinen henkilö ei saavuta mitään, vaikka joskus sympaattisuus ja kiltteys saatetaankin tulkita heikkoudeksi. Arvokkuuden luonnollisuus tulee kodin maailmassa esille tapojen kautta. Tavat ovat opittuja ja sisäistettyjä eivätkä ne vaadi käskyjä niin kuin esimerkiksi teollisen maailman rutiinit. Siksi on myös tärkeää, että lapset kasvatetaan hyvin, sillä tavat antavat arvoa ja mitä aikaisemmin ne opitaan, sitä nopeammin hyvästä käytöksestä tulee luonnollista. Kodin maailmassa ihmiset on arvotettu siis sen mukaan, mikä on heidän suhde toisiinsa. Jos yksilöt kuuluvat samaan talouteen, sukulaisuussuhde on yksi määrittävä tekijä arvokkuudessa. Kun yksilöt on jaoteltu tällä tavoin, saadaan aikaan sukupolvien ketju, jossa ylempiarvoiset johtavat alempiarvoisia hierarkkisesti. (mt., 166-168.)

Kodin maailmassa objektit on määritelty sen mukaan, miten ne tukevat ja ylläpitävät hierarkioita yksilöiden välillä. Objekteja voivat olla esimerkiksi lahjat, kukat, kirjat tai kädenpuristus. Tässä maailmassa harmoninen tila saadaan aikaiseksi sitomalla ihmiset yhteen esimerkiksi yhteisten ruoka-aikojen merkeissä. Henkilökohtaiset siteet toisten välillä jakaa maailman niin

sanotusti sisä- ja ulkopuolelle. Työelämää ei voi erottaa kokonaan kodin maailmasta, sillä kodin ja työelämän välillä on vahva riippuvuussuhde. Jos työpaikalla on ongelmia, ne vaikuttavat välttämättä kotiin ja toisinpäin. Kodin sisällä tehdyt ratkaisut lastenhoidosta vaikuttavat myös tasa-arvoon, sillä tällä hetkellä perheet saavat itse päättää, kuka lasta kotona hoitaa. Hierarkkisessa järjestyksessä arvioiminen kuuluu aina arvokkaimmalle henkilölle, jonka pitää olla tietoinen kaikista ympäröivistä asioista. Kodin maailmassa yleisyyden muodot ovat samoja kuin yksityisyyden muodot kansalaisuuden ja teollisuuden maailmoissa. (mt.,169-176.)

Maineen maailma

Toisin kuin kodin maailmassa maineen maailmassa ei ole muistia. Julkisuuden henkilöt voidaan unohtaa jo heti seuraavana päivänä. Boltanskin ja Thévenot`n (2006, 178-179) mukaan maineen maailmassa yksilöt voivat tarjota omia mielipiteitään ja näkemyksiään ottamalla huomioon ainoastaan sen, mitä muut ovat niistä mieltä. Yksilöiden arvo siis määräytyy toisten mielipiteiden pohjalta. Laajemmin ajateltuna, yleisön mielipide määrittää menestystä ja suosio on arvonmittari. Tässä maailmassa yksilöiden arvokkuus perustuu näkyvyyteen ja esilläoloon, suosioon sekä tunnettavuuteen. Näkyvyys taas perustuu enemmän tai vähemmän huomion saamiseen, vakuuttavuuteen tai informatiiviseen luonteeseen. Arvo juontuu ainoastaan mielipiteestä.

Maineen maailmassa arvoa voidaan luoda erilaisilla välineillä kuten lehdet, kirjat, esitteet ja lehdistötilaisuudet. Maineen arvon mittarit eli sellaiset objektit, jotka kuvaavat kompromisseja teollisuuden ja kansalaisuuden maailmoissa ovat esimerkiksi mielipidetutkimukset. Tässä maailmassa arvo on siis suhteessa tunnettavuuteen ja kaikkein arvokkain tässä maailmassa pitää sisällään toiset/muut. Maineikkaiden henkilöiden yleisö ilmaistaan vaikutusvallan termillä. Yleisöllä on kaksi erilaista roolia. He ovat toimijoita (actors) sekä sivustakatselijoita (spectator). Yleisö on sivustakatselija silloin, kun se vastaanottaa informaatiota, joka hyväksytään, jota vastustetaan tai siihen suhtaudutaan välinpitämättömästi. Yleisöstä tulee toimija silloin, kun se

kommunikoi informaatiosta sekä mielipiteistä toisten kanssa. Maineen maailmassa arvoa voidaan saavuttaa ainoastaan esityksistä, jotka ovat julkisia ja näkyviä sekä sitä kautta vertailtavissa. Arvotonta taas tässä yleisön mielipiteeseen perustavassa maailmassa on olla näkymätön, jolla ei ole minkäänlaista julkisuuskuvaa. Asiat unohdetaan yhtä nopeasti kuin ne poistuvat lehdistöstä. Toimittajat eivät siis näe enää uutisarvoa kyseiselle informaatiolle. (mt., 180-185.) Vanhemmuuden kustannusten epätasa-arvoinen jakautuminen nousisi siis paremmin esille, jos maineikas henkilö, joka on jatkuvasti esillä keskustelisi siitä.

Kansalaisuuden maailma

Kansalaisuuden maailman tunnusomaisin piirre on, että se kiinnittää painoarvon toimijoihin, jotka eivät ole ihmisiä. Korkeimman arvon saavat toimijat, jotka ovat kollektiivisia toimijoita. Tässä maailmassa arvokkaimpia toimijoita ovat ne massat ja kollegiot, jotka kokoavat ihmiset yhteen ja organisoivat ryhmittymiä. Arvokkuus määritellään sen mukaan, mikä on näiden ryhmittymien laajuus. Ovatko ne esimerkiksi kansallisia vai maailmanlaajuisia ja kuuluvatko ne julkiseen tilaan vai ovatko ne yksityisiä. Arvoa saavutetaan, kun pyritään kohti erilaisia liittoja ja pyritään murtamaan ihmisten eristyneisyys. Toimija määritellään arvokkaaksi myös silloin, kun hänen voidaan sanoa olevan edustuksellinen. Edustuksellisuus antaa auktoriteettia organisaatioissa sekä kyvyn harjoittaa valtaa. (Boltanski & Thévenot 2006, 185-186.)

Kansallisuuden maailmassa toimijat pakenevat kaaosta, joka tässä yhteydessä tarkoittaa jakaantumista. Heidän pyrkimyksensä on kallistua siihen, mikä on yleistä sekä kohti sitä, mikä yhdistää ja tarkoituksena on murtaa eristäytyminen. Tämä liittyy heidät siihen, mikä on kansalaisten oikeus. Yhteinen pyrkimys liittoutua määrittää yksilön arvoa. Kansallisuuden maailmassa on yksilöitä silloin, kun heillä on kyky omata erilaisia oikeuksia ja velvollisuuksia. Nämä yksilöt on auktorisoitu edustamaan ryhmän tahtoa. Tällaisten yksilöiden arvo määräytyy niiden aseman mukaan. Yksittäisinä ihmisinä he ovat arvottomia, sillä he ovat omien intressiensä orjia. Heistä

tulee arvokkaita, kun he saavuttavat yleisen aseman sekä ilmaisevat yleistä tahtoa ja yleinen intressi ikään kuin ruumiillistuu heissä. Kansalaisuuden maailmassa kollektiivisia toimijoita voivat olla esimerkiksi toimistot, komiteat, keskusjärjestöt ja liitot sekä moraaliset yksilöt, jotka edustavat yhteistä tahtoa kuten valitut virkamiehet ja muut valtuutetut. Kollektiivisista toimijoista konkreettisia tekee esiintyminen ja niiden aktiivinen rooli. (mt., 187.) Esimerkiksi erilaiset naisjärjestöt ottavat kantaa kollektiivisena toimijana vanhemmuuden kustannusten jakamiseen.

Kansalaisuuden maailmassa arvoa pyritään siis saavuttamaan sivuuttamalla henkilökohtaiset intressit kollektiivisten intressien tieltä. Yksittäisten intressien vastustaminen mahdollistaa kollektiivisen toiminnan, mikä on edellytys solidaarisuudelle ja yhteishengelle. Ryhmittymän arvo riippuu siis myös ennen kaikkea jäsenmääristä. Yksilö, josta tulee jäsen saavuttaa arvostuksensa, koska se murtaa eristäytymisen. Valtuutetut ja delegoidut yksilöt ovat arvokkaampia, sillä niiden tarkoitus on ilmaista massojen tavoitteita. Heillä on kapasiteettia ilmaista muiden intressejä ja muokata muiden intresseistä yhteisiä. Kansalaisuuden maailmassa arvo tulee suhteuttaa laillisiin muodollisuuksiin, jotka määrittelevät ja rajoittavat valtuutettujen aluetta sekä toimiaikaa. Legitimoidut valtuutetut raportoivat jatkuvasti yksilöille, jotka muodostavat kollegion ja yhteinen päätös saadaan aikaiseksi esimerkiksi vaaleilla. (mt., 190-192.) Lakiin perustuvat oikeutukset tulevat esille vanhemmuuden kustannuksista käydyssä keskustelussa esimerkiksi silloin, kun erilaisten kustannusten maksajaa oikeutetaan vetoamalla sopimusperusteisuuteen ja siihen, ettei tiettyjä kustannuksia velvoita laki maksamaan.

Markkinoiden maailma

Markkinoiden maailmaa ei tule sekoittaa ekonomisiin suhteisiin. Boltanski ja Thévenot (2006, 193-195) ovat pyrkineet osoittamaan, että markkinoiden maailma ei yksinomaan heijasta kaupallisia suhteita ostajan ja myyjän välillä, vaan se on laajempi kaikkialla läsnä olevien tavoitteiden kautta.

Markkinoiden maailmassa ihmisten tahto motivoi toimintaa. Luonteenomaista arvokkaalle yksilölle tässä maailmassa on se, että kaikki ovat motivoituneita tahdon mukaan. Hinta ilmaisee halujen yhtenevää tärkeyttä, jolloin arvokkailla tuotteilla on vahva asema markkinoilla ja rikkaat ihmiset ovat arvokkaita. Varakkuus mahdollistaa sellaisten tuotteiden omistamisen, mitä muut haluavat. Varakkuus on myös suhteessa heidän omaan arvoonsa, mikä näkyy menestyksen kautta, sillä esimerkiksi liike-elämän toimijat toimivat isosti ja tekevät maailmanlaajuisia kauppvoja. Markkina-arvoon ei sisälly ajatusta ajasta. Arvokkuudella ei ole muistia menneistä eikä suunnitelmia tulevast. Toiset menestyvät ja kohoavat huipulle hetkessä, kun taas joku voi odottamatta joutua konkurssiin. Arvottomuus määrittää yksilön epäonnistumisella ja sillä, etteivät hänen tuotteensa ole haluttuja. Markkinoiden maailma siis koostuu yksilöistä, jotka pyrkivät tyydyttämään halunsa. Markkinoiden maailmassa objektit ovat haluttuja ja myyviä eikä niitä ole arvotettu samalla tavalla kuin esimerkiksi teollisuuden maailmassa. Hyödykkeet ovat niin luonnollisia ihmisille, ettei niiden roolia usein tunnusteta. Markkinoiden maailmassa ihmiset ovat irrallaan toisistaan. Markkinoiden arvo ei ole kovinkaan erilainen kuin esimerkiksi arvot, jotka jakautuvat hierarkian mukaan. Hyödykkeet ja palvelut sisältävät muiden halukkuuden niitä kohtaan, joten voidaan sanoa, että se ei eroa hierarkkisista suhteista. Tämä johtuu siitä, että tuotteiden hinta määrittelee sitä, kuka niitä voi saada. Varakkaimmilla on mahdollisuus hankkia kalliimpia hyödykkeitä. (Boltanski & Thévenot 2006, 196-200.)

Teollisuuden maailma

Teollisuuden maailma on se, mistä teknologian tuotteet ja tieteellisen menetelmät löytävät paikkansa. Pää tarkoitus olisi löytää tehokkaita valmistusmenetelmiä ja sen oikeutus löytyy teollisesta järjestyksestä. Teollinen maailma perustuu toimijoiden tehokkuuteen, suorituskykyyn, tuottavuuteen ja hyödyllisyyteen vastata tarpeisiin. (Boltanski & Thévenot 2006, 203-204.) Esimerkiksi keskustelussa vanhemmuuden kustannuksista erilaisia argumentteja saatetaan perustella tilastoilla ja/tai asiantuntijätiedolla.

Arvokkaiden toimijoiden ominaispiirre on teollisessa maailmassa sitä, että koneet ovat toimintakykyisiä tai kun ihmisiä on mukana, niin he ovat ammattitaitoisia. Ihmiset ovat arvottomia, kun he eivät tuota mitään hyödyllistä, eivät tee tehokkaasti töitä, ovat toistuvasti poissa, kun he ovat työttömiä, vammaisia tai kun työnlaatu on huonoa johtuen siitä, että he ovat saamattomia ja heillä ei ole motivaatiota työhön. Naisten raskaudenaikaiset poissaolot, sairaan lapsen hoitaminen kotona sekä urakatkot tekevät heistä tässä mielessä arvottomia. Myös esimerkiksi saasteet ovat merkkejä arvottomuudesta, sillä niiden taustalla huonoja järjestelmiä. Ihmisten arvokkuus on siis teollisessa järjestyksessä perustettu aktiivisuuteen. Tuottavuuteen voidaan vaikuttaa, kun sijoitetaan ihmisten hyvinvointiin ja energiatasoihin. Teollisessa maailmassa ihmisillä on siis ammattitaitoiset laatuvaatimukset yhdistettynä heidän kykeneväisyyteen ja aktiivisuuteen. Pätevöitymisasteikko on perusta hierarkialle arvokkuutta ajatellen. (mt., 205-206.)

Teollisessa maailmassa arvokkaalla yksilöllä ei ole valtaa alempiarvoista kohtaan. Kontrolli ainoastaan mahdollistaa ennustettavuuden vähemmän kompleksisiin toimiin yhdistäen ne suurempaan suunnitelmaan. Arvokkaampi yksilö on suhteessa vähempiarvoiseen yksilöön ensisijaisesti tuotannon ennustettavuuden vastuussa. Se, että pystytään määrittämään tulevaisuus täsmällisesti kontrolloinnin suhteen, on välttämätön tehtävä tehtaan johtajuudessa. Teollisessa maailmassa harmonisinta on teknisesti ennustettavissa oleva universumi. Tasapaino saavutetaan kasvulla. (Boltanski & Thévenot 2006, 209.)

Julkisen oikeuttamisen analyysi tässä tutkielmassa

Luhtakallion ja Ylä-Anttilan (2011, 37) mukaan toimijat turvautuvat kriisitilanteissa eri oikeuttamisen maailmoin ja niiden avulla pyritään ymmärtämään ne kognitiivis-moraaliset taustaoletukset, joita toimijoilla on. Nämä oikeuttamisen maailmat eivät sulje pois uusien oikeuttamisen maailmojen syntyä, vaan niitä voi syntyä lisää. Boltanskin ja Thévenot'n

tärkein anti sosiologialle on nimenomaan yhteydessä, joka muodostuu arkielämän ja näiden filosofioiden välille.

Julkisen oikeuttamisen analyysin kohteeksi käyvät mitkä tahansa julkiset kiistat. Analysoitaessa esimerkiksi sanomalehtiaineistoa tulee ottaa huomioon myös se, mitä jätetään sanomatta. Artikkelissa on aina valinnan tulosta, mitä tuodaan esille. Usein kiistoissa on mukana monta eri oikeuttamisenmaailmaa riippuen siitä, mistä näkökulmasta kiistaa argumentoidaan. Yleensä sanomalehtiartikkeleissa esiintyy Luhtakallion ja Ylä-Anttilan (2011, 39) mukaan erilaisia vaateita, jotka voidaan analysoida julkisen oikeuttamisen analyysissa pitämällä vaadetta analyysiyksikkönä. Jäsennyksen voi aloittaa siitä, kuka on puhuja ja kuka sen vastaanottaa. Sen jälkeen vaadetta peilataan eri oikeutuksen maailmoin. Kaikki artikkelit eivät kuitenkaan sisällä oikeutuksia ja toisissa niitä voi esiintyä useampia. Eri oikeutuksien maailmat voivat myös esiintyä joko positiivisesti tai negatiivisesti ja viimeiseksi tutkitaan sitä, löytyykö artikkeleista eri oikeutuksien yhdistelmiä. Oikeuttamisteoria niin kuin julkisen oikeuttamisen analyysin keskeinen anti saadaan esille vertailevassa viitekehysessä.

Sanomalehti uutisoinnissa käydyt keskustelut tarjoavat areenan erilaisten julkisten mielipiteiden muodostumiselle. Nämä näkökulmat vaikuttavat myös päätöksentekijöiden neuvotteluihin asiasta. Vertailemalla erilaisia uutisia siitä, miten vanhemmuuden kustannusten epätasaista jakautumista perustellaan, saadaan aikaiseksi kuva siitä, miten eri näkemyksiä oikeutetaan sekä se, mitkä ovat keskustelijoiden intressit. Jäsentämällä erilaiset perustelut Boltanskin ja Thévenot'n oikeuttamisen maailmojen mukaan saadaan selville keskustelussa esiintyviä käsityksiä yhteisestä hyvästä (common good).

Tutkielman tarkoitus on selvittää JOA:n avulla, millä oikeuttamisen maailmoilla keskustelua vanhemmuuden kustannusten jakamisesta käydään. Keskittyykö keskustelu vanhemmuuden kustannusten jakamisesta tasavertaisempaan jakoon? (kansalaisuuden maailma) Vai perustuuko ongelma lähinnä perinteisiin lastenhoidosta perheissä? (kodin maailma) Vai onko ongelman katsottu olevan avoin sen vuoksi, että päättäjien käyttämät toimet

kustannusten jakamisesta eivät ole tarpeeksi tehokkaita? (teollisuuden maailma)

Neuvottelun osapuolten välistä sopimusta ei saada aikaiseksi, ellei pystytä luomaan oikeudenmukaisuuden kokemusta. Tämän vuoksi tasapaino pyritään rakentamaan yhteisesti jaettuihin moraalijärjestyksiin, joita Boltanski ja Thévenot kutsuvat oikeuttamisen maailmoiksi. Oikeutuksen tulee vakuuttaa osapuolet sen legitimitisyydestä, jotta sopimus voidaan saada aikaiseksi. (Huikuri 2011, 55.)

5 Aineisto ja analyysi

Tutkielman aineisto koostuu Helsingin Sanomien internet-sivuilla julkaistuista artikkeleista, mielipidekirjoituksista sekä muista kirjoituksista, jotka koskevat vanhemmuuden kustannusten jaosta käytyä keskustelua. Helsingin Sanomat on laajalevikkisin sanomalehti Pohjoismaissa ja siksi olen valinnut sen edustamaan kustannuksista käytyä julkista keskustelua. Helsingin Sanomien internet-sivuilta löytyvän arkistohakuohjelman avulla on selvitetty minkälaisia uutisia vuosina 2000-2014 on julkaistu liittyen vanhempainvapaisiin sekä niiden kustannuksiin. Hakusanat ovat *vanhemmuuden* sekä *kustannukset*. Aikaväli on valittu mahdollisimman laajaksi, sillä vanhemmuuden kustannusten jaosta johtuva kiista on ollut esillä jo pitkään ja siksi se käsittää melkein koko 2000-luvun. Helsingin Sanomissa on julkaistu tällä aika välillä yhteensä 56 artikkelia näillä hakusanoilla. Aineiston käsitteleminen aloitettiin karsimalla joukosta pois ne artikkelit, jotka eivät koskeneet vanhemmuuden kustannuksia. Tämän jälkeen jäljelle jäi yhteensä 49 artikkelia, jotka vastasivat tutkielman kriteerejä.

Aineiston haun ja rajauksen jälkeen tarkastelussa kiinnitettiin huomio siihen, kuka kirjoittaa ja kuka puhuu. Tällä tarkoitetaan sitä, että useassa artikkelissa oli monia eri argumentteja ja puhujia. Tutkielman empiirisen analyysin fokus ei siis ole välttämättä artikkelin kirjoittajassa, vaan nimenomaan argumentin esittäjässä. Yhdessä artikkelissa saatettiin ottaa esille useita eri argumentteja ja esittäjiä, mikä johtuu siitä, että kirjoittaja on esimerkiksi haastatellut useita eri tahoja. Kun puhuja ja argumentti oli saatu selville, ne taulukoitiin sarakkeisiin seuraavan esimerkin tavoin. Toisaalta taas taulukoinnin avulla kiinnitettiin huomiota kokonaisuuteen ja artikkelista välittyviin merkityksiin.

Taulukko 1. Puhujat, aiheet ja argumentit artikkeleissa.

Puhuja	Aihe	Argumentti
Heli Järvinen Toimitusjohtaja Suomen Yrittäjänaiset 15.4.2013	Työnantajan kustannukset kelakorvausten jälkeen, Ruotsissa rahoitetaan vakuutusmaksuin, jotka otetaan tuloveroa maksavien palkasta.	Vanhemmuuden kustannukset kasautuvat äidin työnantajalle. Yleisimpien työehtosopimusten määrittelevät maksut. Vaaditaan tasapuolista tapaa jakaa kustannukset.

Taulukointi auttoi hahmottamaan kokonaisuutta ja argumenttien määrää. Seuraava vaihe oli peilata argumentteja eri oikeutusten maailmoihin. Tästä kerron tarkemmin luvussa 7.

Lähestymistapojen tarkastelua vanhemmuuden kustannuksista käytyyn keskusteluun

Kahdessa edellisessä luvussa on esitelty lähestymistavat, joiden avulla käsitellään Helsingin Sanomien artikkeleissa käytyä keskustelua vanhemmuuden kustannusten jakamisesta. Yhdistelen Bourdieuta symbolisen vallankäytön näkökulmasta luomaan viitekehyksen keskustelulle sekä julkisen oikeuttamisen analyysia empiiriseen käsittelyyn. Lähestymistavat valikoituivat näiksi sen vuoksi, että yhtäältä tahdottiin selittää vanhemmuuden kustannusten jaosta käydyn kiistan osapuolten tapaa oikeuttaa näkemyksensä ja taas toisaalta liittää kiista diskursiiviselle kamppailu areenalle. Käsittelen seuraavaksi sitä, miten nämä lähestymistavat nivoutuvat yhteen sekä minkälaisia ongelmia niissä on.

Ensimmäisenä käsiteltiin Bourdieun kentän ja symbolisen vallan käsitteitä sekä kieltä. Bourdieu lähtee liikkeelle siitä olettamasta, että ihmiset pitävät sosiaalista maailmaa annettuna ja itsestään selvänä. Doksa on se tila, jossa sosiaalinen maailma otetaan vastaan sitä kyseenalaistamatta. Tällaisessa vaihtoehdottomuudessa hallitsevat ryhmät ovat onnistuneet legitimoimaan

omat näkemyksensä niin, etteivät hallitut edes ajattele sosiaalisen järjestyksen muotoiluja. Kun hallitut alkavat jostain syystä suhtautua sosiaalisen maailman järjestykseen kriittisesti, ollaan siirrytty heterodoksiseen tilanteeseen. Toisin sanoen kyseenalaistaminen ei ole mahdollista ennen kuin doksa on havaittu. Siirryttäessä heterodoksiseen tilanteeseen avautuu diskursiivinen tila. Vanhemmuuden kustannusten jaosta käydyssä julkisessa keskustelussa ollaan diskursiivisessa tilassa, jossa jaosta käydään keskustelua.

Kun doksa on kyseenalaistettu, sen legitimitetti siirtyy diskursiivisen kamppailun alueelle. Kustannusten jakamiskiihtassa ovat vastakkain näkemykset, joista toinen osapuoli vaatii kustannusten jakamista tasa-arvoisemmiksi, kun vastakkainen puoli näkee, että nykyinen maksujärjestelmä tasaa kustannuksia riittävästi. Tässä kamppailussa oli siis kysymys siitä, että hallitsevat pyrkivät säilyttämään doksan tekemällä siitä uskottavamman. Tätä tilannetta Bourdieu kutsuu ortodoksiaksi. Diskursiivisen kamppailun alueella ortodoksia saa vastaansa heterodoksian, joka haastaa doksaa. Bourdieun lähestymistavassa tutkielman kannalta on olennaista doksa, heterodoksia sekä ortodoksia. Kun tarkastellaan sanomalehtiaineistosta artikkeleita, on huomattava, että tuotettu teksti on aina kirjoittajansa valitsema. Autto (2012, 35-40) toteaa myös, että se mitä jää doksan alueelle vaatii nimenomaan sen pohtimista, mitä jätetään sanomatta. Hänen mukaansa Bourdieu ei kuitenkaan huomioi tarpeeksi vallan käytön kohteena olevien mahdollisuutta vastarintaan ja kyseenalaistukseen.

Suopajarvi (2001, 108-109) huomioi myös alistettujen luokkien vastarinnan mahdollisuuden ja sen vuoksi Bourdieun mallia voidaan kritisoida sen kaksinapaisuudesta. Tässä mallissa vastakkain ovat dominoiva luokka, joka hallitsee doksan tilaa ja toisella puolella ovat sille alistetut ryhmät. Se, mikä tekee tästä ongelmallisen, on teoretisoinnin puuttuminen siitä, miten alistetut ryhmät saavat aikaan sen tietoisuuden, jolla doksaa aletaan kyseenalaistamaan. Suopajarvi muistuttaa kuitenkin, että tämä malli on peräisin Bourdieun teoksesta, joka ilmestyi jo vuonna 1977. Teos *Outline a theory of practice* käsitteli ”Algerian yhden heimon, kabyleiden, kulttuurin hienovaraista eronteko järjestelmää”. Sen vuoksi onkin aiheellista pohtia,

sopiiko se moderneihin eriytyneisiin yhteiskuntiin. Suopajärvi päätyy kuitenkin siihen ratkaisuun, että myös moderneissa yhteiskunnissa doksan alue ympäröi diskursiivisia avaruuksia. Diskursiiviset avaruudet ovat erillisten kenttien ominaisuuksia eivätkä ne pidä sisällään koko yhteiskunnan todellisuutta.

Autton (2012, 43-44) mukaan hallitut ryhmät voivat myös itse horjuttaa omaa asemaansa ja auktorisoitua diskurssia. Kuten myös alisteisessa valta-asemassa olevat toimijat voivat joko hyödyntää tai hylätä hallitsevia diskursseja. Tämä on se sosiaalinen asemointi, joka erottaa Boltanskin ja Thévenot'n Bourdieusta.³ Sen sijaan Boltanski ja Thévenot käyttävät tilanteen käsitettä oikeuttamistapoja tutkiessaan. Oikeuttaminen on siis tilanne, jossa argumentit perusteella yleisesti hyväksyttävillä tavoilla. Tilannetaju muodostuu siitä, että sopeudutaan tunnistettuun tilanteeseen. Toisin sanoen toimijat eivät perusta oikeuttamista tietyn kentän arvoihin, vaan nimenomaan tilannetajuun.

Oikeuttamisteoria keskittyy kiistoihin ja niiden ratkaisuun eikä se ole yleinen teoria yhteiskunnasta. Tämän avulla kiistojen taustalla olevat oletukset tulevat esille. Huikuri (2011, 57) kuvailee tällaista aineistoa siten, ettei se anna kokonaiskuvaa todellisuudesta, vaan mahdollistaa oikeutusten lähitarkastelun ja sitä kautta luo käsityksen vanhemmuuden kustannuksista käytyjen neuvotteluiden moraalisesta tilasta. Bourdieun avulla taas saadaan käsitys siitä sosiaalisesta kentästä, jossa konfliktia selvitetään. Symbolisen vallan teorian avulla saadaan myös kuva siitä, miten kiistan osapuolet käyvät diskursiivista kamppailua.

Näin ajateltuna Bourdieun, Boltanskin ja Thévenot'n ajatuksia yhdistellen saadaan laajempi kuva siitä, minkälaista kamppailua vanhemmuuden kustannusten jaosta käydään niin sisällöllisesti kuin rakenteellisesti. Aineiston tarkastelun aloitan pohtimalla Bourdieun käsitteistöä suhteessa aineistoon sekä hahmottelen analyysin kautta, miten diskursiivista kamppailua käydään

---

³ Boltanski ja Thévenot olivat Bourdieun oppilaita. Sen vuoksi heillä oli myös läheinen suhde Bourdieun näkökulmien kritisointiin. (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 6)

sanomalehti uutisoinnissa. Tällä tavoin päästään sisään kiistan ytimeen luomalla kuva tästä sosiaalisesta kentästä. Julkisen oikeuttamisen analyysi keskittyy taas argumentteihin sekä niiden oikeuttamiseen. Argumenttien analysointi luo myös kuvan siitä, millä tavalla nykyistä järjestelmää kyseenalaistetaan.

6 Diskursiivinen kamppailu vanhemmuuden kustannuksista

Toinen tutkimuskysymykseni oli miltä vanhemmuuden kustannusten jaosta käyty keskustelu näyttää symbolisen vallankäytön näkökulmasta? Tässä luvussa tarkastelen, minkälaisia merkityksiä vanhemmuuden kustannusten jaosta käytyyn kiistaan liitetään symbolisen (väki)vallan kautta. Pysin tunnistamaan Helsingin Sanomissa käydyn julkisen keskustelun avulla, minkälaisen doksien merkitysjärjestelmien taakse määrittelyvalta perustuu. Pierre Bourdieun symbolisen vallan idea luo mahdollisuuden diskursiivisen tarkastelemisen kustannus kiistaan. Bourdieun (Bourdieu & Wacquant 1995, 74) mukaan sosiologian tehtävä on purkaa luonnolliselta näyttävä sosiaalinen maailma. Tällä hän tarkoittaa sitä, että tulee osoittaa ne epäkohdat, jotka mahdollistavat ylivallan käyttöä ja ylläpitoa. Pierre Bourdieu korvasi yhteiskunnan käsitteen sosiaalisen todellisuuden kentällä, jossa uusinnetaan sosiaalista järjestystä. Kentällä hallitsevat määräävät esimerkiksi yhteiskunnallisten asioiden sisällöstä, kuten vanhemmuuden kustannuksien jaosta käyttäen symbolista (väki)valtaa. (Bourdieu 1977.) Kiistan keskiössä on tarkemmin sanottuna vanhemmuudesta aiheutuvat *välilliset kustannukset*, joita ovat ne kustannukset, jotka jäävät tällä hetkellä vielä työnantajan maksettaviksi. Suorat kustannukset ovat jo suurilta osin Kela rahoitteisia.

Aineistoa hallitsi selkeästi tasa-arvon diskurssi, josta kamppailua käydään. Toisaalta nähtiin, että tasa-arvo toteutuu jo nykyisen vanhemmuuden kustannusten maksujärjestelmän kautta, kun toinen puoli on haastanut sen välillisten kustannusten tasausvaatimuksen muodossa. Bourdieun symbolisen vallan teoria antaa lähtökohdan tämän diskurssin analysointiin kriittisesti ja emansipatorisesti. Vallitsevan sosiaalisen järjestelmän arkipäiväisessä uusintamisessa kielellä on keskeinen merkitys, kuten Suopajarvi (2001, 108) sen muotoilee: ”Kieli on vallan – tai vielä jyrkemmin – dominaation, ylivallan, väline.” Pohdin seuraavaksi empiirisesti, minkälaisen kuvan julkinen keskustelu antaa aiheesta.

Välillistä syrjintää välillisillä kustannuksilla?

Usein keskusteluissa esitetään, että Suomi on tasa-arvon edelläkävijä ja tasa-arvo toteutuu jo lähes kokonaan (ks. esim. Brunila 2009, 5; Sutela 2013, 104). Tämä on myytti, mikä liitetään usein tasa-arvo keskusteluun. Tällä ei kuitenkaan tarkoiteta sitä, ettei tasa-arvon eteen tarvitsisi tehdä enää töitä. Tasa-arvo käsitetään monella eri tavalla riippuen näkökulmasta. Työelämässä sukupuolten välinen epätasa-arvo näkyy usein syrjintänä. Sosiaali- ja terveysministeriön (2015) esitteessä määritellään, mitä tarkoitetaan välittömällä ja välillisellä syrjinnällä perustuen yhdenvertaisuuslakiin⁴. Välitön syrjintä on jonkun asettamista eriarvoiseen asemaan esimerkiksi sukupuolen tai sukupuoli-identiteetin vuoksi. Välittömällä syrjinnällä taas tarkoitetaan:

”Kiellettyä syrjintää on neutraalilta vaikuttava menettely, josta tosiasiallisesti aiheutuu epäedullisempi asema sukupuolen, sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella, jos tähän ei ole lain tarkoittamaa hyväksyttävää syytä.”

Mielenkiintoista välillisessä syrjinnässä on nimenomaan Bourdieun symbolisen vallan teorian kannalta neutraalilta vaikuttava menettely, sillä symbolinen (väki)valta on näkymätön ja pehmeämpi vallan muoto. Myös se, että välilliset kustannukset eivät perustu lakiin liittyy tähän.

Vanhemmuuden suorat kustannukset ovat jo suurilta osin Kela rahoitteisia, mutta välillisten kustannusten jakamisesta käydyn kiistan myötä hallitsevat ryhmät ovat pyrkineet doksan legitimiteetin suojelemiseen. Se on haastettu usealta eri taholta. Hallitsevat ryhmät tähtäävät järjestelmän oikeuttamiseen nykyisellään eli puolustelemalla sitä, että nykyinen maksujärjestelmä tasaa jo kustannuksia. Empiiristä analyysiä tehtäessä ei voinut välttyä siltä tosiseikalta, että työmarkkinajärjestöjen puheissa selkeästi puolusteltiin nykyisen järjestelmän toimivuutta ja legitimiteettiä. Olli Pohjanpalon artikkelissa

---

⁴ Yhdenvertaisuuslaki 3 luku Syrjinnän ja vastatoimien kiellot. 8 § Syrjinnän kieltö:

Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen.

Välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi tässä laissa tarkoitettua syrjintää on häirintä, kohtuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä.

”Eduskunnassa halua jakaa perhevapaista aiheutuvia kustannuksia” (HS 30.10.2013) selvitetään tilannetta:

”Hallitus haluaa tasata vanhempainvapaista aiheutuvia kustannuksia eri työnantajien kesken. Työmarkkinajärjestöjen mukaan muutoksia rahoitusjärjestelmään ei tarvita. Hallitus koettaa keventää naisvaltaisten alojen perhevapaista aiheutuvia kustannuksia tasaamalla kustannuksia entistä paremmin mies ja naisvaltaisten alojen välillä. Työmarkkinajärjestöjen mukaan mitään parannettavaa ei ole. Hallitus päätti rakenneuudistuksessaan selvittää vanhemmuuden kustannusten tasaamisen eri mallien vaihtoehdot ja niiden kustannukset.”

Tästä lainauksesta välittyy se käsitys, että työmarkkinajärjestöt ovat vanhemmuuden kustannusten epätasaisen jakautumisen jarru, vaikka hallituksella olisi halua muutokseen. Työmarkkinajärjestöt ovat työntekijä- tai työnantaja järjestöjä. Kolmikanta neuvotteluihin, joissa tehdään päätökset esimerkiksi vanhemmuuden kustannusten jakamisesta, hallituksen kanssa osallistuvat palkansaajajärjestöjen kattojärjestöt Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:stä, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry:stä sekä Akava ry:stä. Työnantajajärjestöistä neuvotteluihin osallistuvat Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Kunnallinen työ- markkinalaitos KT, Valtion työmarkkinalaitos VTML sekä Kirkon työmarkkinalaitos KiT. Yrittäjä neuvotteluissa edustaa Suomen Yrittäjät SY ry. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2015, 31-32.) Nykyinen maksujärjestelmä on kuitenkin haastettu myös tutkimustasolla. Kansaneläkelaitoksen, elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen ja palkansaajien tutkimuslaitoksen yhdessä toteuttama Perhevapaavalinnat ja perhevapaisten kustannukset sukupuolten välisen tasa-arvon jarruina työelämässä (2007) - loppu raportti selvittää, minkälaisia kustannuksia perhevapaista seuraa niin yksilö kuin yritystasolla. Välillisten kustannusten arviointi on kuitenkin haastavaa, sillä konkreettisia euro määräisiä mittareita ei ole, jolloin joudutaan käyttämään karkeampia mittareita. Edvard Johansson, Jenni Kellokummun, Mika Malirannan ja Sami Naparin (2007, 47-48) mukaan ”Epäsuorien kustannusten mittaaminen ei ole näin suoraviivaista. Eräs mahdollinen tapa niiden arvioimiseksi on tarkastella asiaa yrityksen kannattavuuden kannalta. Tämä vaatii laajoja yritysaineistoja sekä monipuolista tietoa yrityksen kannattavuuteen vaikuttavista taustatekijöistä.

Tutkimuksessa hyödynnetyt Tilastokeskuksen tutkimuslaboratorion yritysaineistot täyttävät nämä vaativat ehdot.”

Seuraavasta esimerkistä selviää, että työntekijöitä edustavan SAK:n ekonomistin mielestä vanhemmuuden kustannukset eivät ole naisvaltaisten alojen ongelma. Ekonomisti Ilkka Kaukoranta SAK:sta (HS 15.1.2014):

”Ammattiliittojen keskusjärjestön SAK:n ekonomisti Ilkka Kaukoranta kyseenalaistaa käsityksen, jonka mukaan vanhemmuuden kustannukset kaatuvat erityisesti naisvaltaisten alojen maksettavaksi. Kokonaisuudessa se ei välttämättä menekään niin, Kaukoranta sanoo.

Vanhemmuuden kustannuksien tasaaminen on ollut viime aikoina usein esillä. Yrittäjänäisten kansalaisaloite vaati viime vuonna vanhemmuuden kuluja kaikkien maksettavaksi, ja hallitus selvitti kustannusten jakamista osana rakennepoliittista ohjelmaansa viime syksynä. Keskustelussa on Kaukorannan mukaan jäänyt huomiotta, että tätä nykyä Kela korvaa työnantajille lainsäädännöstä juontuvat kustannukset kuten äitiysvapaalla karttuvan loma-ajan palkan. Rahat kerätään kaikilta työnantajilta ja työntekijöiltä.

Muitakin kustannuksia on, mutta ne eivät johdu laeista vaan työnantajien ja työntekijöiden tekemistä työehtosopimuksista. Jos nämä menot ottaa huomioon, kustannuksista korvataan työnantajalle vajaat 70 prosenttia. Jos Kela maksaa naisvaltaisille aloille yhteisestä potista rahaa ja miesvaltaisille ei, niin silloin voisi ajatella, että siinä on kokonaisuutena pikemminkin tulonsiirtoa naisvaltaisille aloille, Kaukoranta sanoo. Laskelmia Kaukoranta ei ole aiheesta tehnyt. Kaukorannan ajatuksista kertoi tiistaina Demari.fi.”

Työntekijöiden edustajajärjestön ekonomisti ei näe välillisten kustannusten rasittavan naisvaltaisia aloja tai tasa-arvo ongelmaa työmarkkinoilla. Päinvastoin, mikäli välilliset kustannukset korvattaisiin, se nähtäisiin tulonsiirtona naisvaltaisille aloille ja tätä kautta epätasa-arvoisena miesvaltaisia aloja kohtaan. Kaukoranta tukeutuu myös siihen, että lakisääteiset maksut korvataan. Aiemmassa tutkimuksessa on kuitenkin tutkittu juuri nuorten naisten heikompaa asemaa työmarkkinoilla liittyen potentiaaliseen äitiyteen (ks. esim. Turpeinen & Toivanen 2008, 14; Närvi 2012; Sutela 2013, 105). Sutela tarkentaa, että tasa-arvo ei toteudu

työmarkkinoiden rakenteissa. Tasa-arvo-ongelma vanhemmuudessa ja järjestelmässä ei ole kuitenkaan pelkästään naisten ongelma. Myös miehet kokevat epätasa-arvoa vanhemmuudessa, sillä lasten ollessa pieniä huoli toimeentulosta ei mahdollista isien kotiin jäämistä. Perheissä, joissa on alle 3-vuotiaita lapsia isän osuus perheen nettotuloista on noin kaksi kolmas osaa. (Lammi-Taskula ja Salmi 2013, 187.) Vanhemmuuden kustannukset ovat sellainen doksinen merkitysjärjestelmä, jossa tasa-arvo diskurssin voidaan sanoa hallitsevan tällä hetkellä. Se, on haastettu useilta tahoilta vuosikymmenien ajan, mutta silti hallitsevat ryhmät ovat edelleen onnistuneet ylläpitämään tasa-arvon doksista legitimizeettiä ja kustannuksia ei ole tasattu kokonaan. Hallitsevien ryhmien mukaan rahoitusjärjestelmä on tällaisenaan tasa-arvoinen. Anneli Jäätteenmäki ja Kristiina Ruuskanen (HS 28.10.2010) kuvailevat hieman humoristisesti tilannetta mielipideosiossa:

”Vanhemmuuden kustannukset on jaettava isien ja äitien työnantajien kesken. Asiasta on keskusteltu ja sitä on periaatteessa kannatettu 1970-luvulta saakka. Tuolloin vasta-argumenttina oli laskukoneiden kehittymättömyys. Siihen ei enää nykyään voida vedota.”

Työntekijäjärjestöjen lisäksi myös työnantajajärjestön puolelta jarrutellaan kustannusten tasausta, selviää artikkelista ”Keskusta uudistaisi perhevapaita ja korottaisi hoitotukia” (HS 4.2.2011):

”Elinkeinoelämän keskusliiton lakiasiainjohtaja Lasse Laatonen sanoo, että vanhemmuuden kustannusten tasausjärjestelmä on jo olemassa, joten uudistamistarvetta ei ole. Äitiyslomalaisten kustannuksia tasataan jo nyt merkittävästi sairausvakuutuksen kautta, Laatonen sanoo.”

Lasse Laatonen toteaa, ettei tasausjärjestelmää tarvita, sillä meillä on jo sellainen. Hän puolustaa nykyistä järjestelmää eikä koe, että sitä pitäisi uudistaa. Suomen Yrittäjänaiset ry on useaan otteeseen pyrkinyt vanhemmuuden kustannusten jakamiseen ja haastamaan nykyistä järjestelmää. Heli Suomisen (11.6.2013) kirjoittama artikkeli ”Vauvakulut halutaan kuriin” kertoo tästä:

”Vanhemmuuden kustannusten tasaamiseen tähtäävä kansalaisaloite on saanut laajan tuen kansanedustajilta. Suomen Yrittäjänäisten käynnistämää aloitetta tukee 108 kansanedustajaa eli enemmistö kansanedustajista, Yrittäjänaiset kertoo verkkosivuillaan. Aloitteen tavoite on se, että me kaikki yhteisvastuullisesti kannamme vastuun meille syntyvistä vauvoista, Yrittäjänäisten toimitusjohtaja Heli Järvinen selittää. Nyt tilanne on epäreilu, koska osa vanhemmuuden kustannuksista kohdentuu naisten työnantajille. Aloitteen mukaan varat pitäisi kerätä yhteisistä verovaroista veroja korottamalla, Järvinen kertoo.”

Artikkelissa on huomioitu se, että aloite on saanut laajan tuen kansanedustajilta. Useat tutkimustulokset puhuvat epätasa-arvoisen tilanteen puolesta. Maliranta ja Napari (2007) kiteyttävät tämän yksinkertaisesti: ”Perhevapaista aiheutuvat kustannukset kasaantuvat erityisesti naisvaltaisten alojen työnantajille. Yrityksien kannattavuutta nakertavat kustannukset heikentävät naisten työmarkkina-asemaa.” Se, että yrittäjänaiset nostavat ongelman esille ja ajavat sitä tehokkaasti ei ole ihme, sillä Malirannan ja Namarin mukaan äitien käyttäessä suurimman osan perhevapaista kustannusten lisäksi ja myötä, se vääristää myös yritysten kilpailuasemia.

Julkiseen keskusteluun osallistuivat tavalliset kansalaiset, työmarkkinajärjestöjen edustajat, puolueet ja kansanedustajat sekä erilaiset tutkijat. Nimesin puheet tasa-arvosta doksan diskurssiksi, sillä vaikka se on haastettu eri tahoilta, se on onnistunut ylläpitämään legitimeettinsä. Vanhemmuuden kustannusten jaosta käytyyn keskusteluun tämä voidaan liittää niin, että ne hallitsevat ryhmät, jotka puolustelevat nykyisen maksujärjestelmän toimivuutta ja tasa-arvoisuutta ovat onnistuneet säilyttämään legitimitietin. Tämän diskursiivisen kamppailun valottaminen luo kehyksen seuraavaksi käsiteltävälle aineiston empiirisille analyyseille.

7 Oikeuttamisen maailmat julkisessa keskustelussa vanhempainvapaan kustannuksien jaosta

Julkisen oikeuttamisen analyysin yksiköksi on valittu argumentti, joka tässä yhteydessä näyttäytyy poliittisena vaateena. Erilaiset argumentit on valikoitunut tutkielmaan sen perusteella, että niille on pystytty osoittamaan argumentin tekijä sekä se on kyetty yhdistämään johonkin oikeutuksen maailmaan. Erilaisia argumentteja tunnistettiin yhteensä 48 kappaletta. Osassa artikkeleita oli useampi argumenttiketju ja joissakin niitä ei ollut lainkaan. Seuraavassa vaiheessa taulukoin eri argumentit sen mukaan, kuka niissä oli puhuja, mikä oli hänen argumenttinsa sekä millä tavoin se oikeutettiin. Osa perusteluista tehtiin useammasta eri oikeutuksen maailmasta käsin. Oikeutukset esiintyivät joko rinnakkain tai siten, että toisella oikeutuksen maailmalla tuomittiin toinen.

Seuraava vaihe oli tunnistaa erilaiset oikeutusyhdistelmät. Artikkeleissa käytettiin kolmea eri oikeuttamisen maailmaa, jonka kautta näkökulmia perusteltiin. Näitä olivat kodin, kansalaisuuden ja teollisuuden maailmat. Ekologian, inspiraation, markkinoiden tai maineen maailman kautta ei tehty yhtään oikeutusta. Yhteensä eri oikeutuksia käytettiin perusteluissa 63 kertaa, jotka jaoteltiin taulukkoon seuraavasti.

Taulukko 2. Helsingin Sanomissa julkaistujen oikeutusten maailmojen jakautuminen vanhemmuuden kustannuksia käsittelevissä keskusteluissa (%).

Lehti/Oikeutus	Kansalaisuus	Koti	Teollisuus
HS (N=63)	75	19	6

Sanomalehti uutisoinnissa käydyssä kiistoissa on omat erityispiirteensä. Luhtakallio ja Ylä-Anttila (2011, 38) tiivistää niiden olevan erilaisia representaatioita. Millä he tarkoittavat sitä, että julkaistu artikkeli on itsessään kuvaus kiistasta ja taas toisaalta ne muokkaavat sitä. Sanomalehtiteksti on kertojan itsensä valitsema sekä myös se, mitä kirjoittaja jättää sanomatta. Ensiksi tuon esille ne tilanteet kiistasta, joissa ongelmaa pyrittiin ratkaisemaan yhden maailman sisällä. Luhtakallio ja Ylä-Anttila täsmentävät tällaisten tilanteiden perustuvan siihen, että kiistan osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, mitkä ovat sen oikeuttamisen kriteerit, mutta erimieltä siitä täyttyvätkö ne.

Aineiston analyysi valottaa kiistan osapuolten näkemyksiä vanhemmuuden kustannusten jaosta käydystä keskustelusta. Vanhemmuuden kustannuksista 70% koostuu kustannuksista, jotka Kela korvaa kokonaisuudessaan. Nämä ovat niin sanottuja suoria kustannuksia. Jäljelle jäävä 30% osuus koostuu välillisistä kustannuksista, joita aiheutuu esimerkiksi raskauden aikaisista poissaoloista sekä sairaan lapsen hoidosta. Kiistan osapuolet perustelevat eri oikeuttamisen maailmoista nimenomaan näitä välillisiä kustannuksia. Vanhemmuuden kustannuksen kokonaisvaltaisen (100%) jakamisen puolesta puhujat vaativat, että myös välilliset kustannukset korvataan. Ne ovat juuri se naisvaltaisia aloja rasittava tekijä, joka asettaa naisen epätasa-arvoiseen asemaan. Toinen osapuoli taas katsoo, että vanhemmuuden kustannukset tasataan jo, sillä lopuista 30%:sta koostuvat kustannukset eivät ole lakisääteisiä, vaan työehtosopimuksista johtuvia.

Argumenttien oikeuttamisen maailmat

Veikko Erantin (2014, 26) mukaan silloin, kun suomalaisissa tutkimuksissa on käytetty julkisen oikeuttamisen analyysiä, teollisuuden ja kansalaisuuden maailmat ovat nousseet selkeästi esille. Asiat määritellään teollisuuden maailman kautta etenkin silloin, kun on keskusteltu politisoituneista asioista. Tässä aineistossa kuitenkin kansalaisuuden maailman yhteiset hyvät olivat selkeästi eniten esillä. Etenkin tasa-arvoon perustuvia kansalaisuuden maailman oikeutuksia käytettiin runsaasti ja niistä kerron lisää seuraavaksi.

Kansalaisuuden maailman oikeutukset

Kansalaisuuden maailman oikeutukset perustuvat kansalaisten solidaarisuuteen, tasa-arvoon sekä kollektiiviseen toimintaan, jotka tässä kontekstissa nousevat selkeästi esille. Vanhemmuuden kustannusten epätasa-arvoinen jakautuminen naisen työnantajalle on saanut erilaiset naisliitot ja -yhdistykset ottamaan kantaa julkiseen keskusteluun. Erilaisia järjestöjä pidetään kansalaisuuden maailmassa kollektiivisina toimijoina, jotka ajavat yhteisiä intressejä. Näistä järjestöistä esille nousivat esimerkiksi Suomen Naisyrittäjät, Yrittäjänaiset, Suomen keskustanaiset sekä Kokoomuksen naistenliitto. Tasa-arvo oli myös esillä suurimmassa osassa argumenttien oikeutuksia. Kansalaisuuden maailman yhteisiin hyviin vedottiin 75%:ssa eri oikeutuksista. Kansalaisuus-oikeuksiin vedottiin etenkin sellaisissa argumenteissa, joissa se esiintyi itsenäisenä. Huikurin (2011,58) mukaan silloin, kun oikeutusta käytetään laajasti yksittäin ilman tukioikeutusta, sillä on suurempi painoarvo. Tuloksena kansalaisuuden maailmaan perustuvista argumenteista oli se, että vanhemmuuden kustannusten tulee olla tasa-arvoisia, mutta se miten tämä on toteutettu tai toteutetaan, riippui siitä, mistä näkökulmasta oikeutusta käytettiin.

Yhteisvastuulla ja yhteisellä hyvällä oikeutettiin kustannusten jakamista kaikille aloille. Työelämän tasa-arvon ei koettu toteutuvan ennen kuin vanhemmuuden kustannukset tasattaisiin niin, etteivät ne olisi enää naisen työnantajan rasite. Yrittäjänaisien keskusliitto ry:n edunvalvontatoimikunnan puheenjohtaja Sointu Lanki (HS 19.2.2006) argumentoi mielipidekirjoituksessaan:

”Vanhemmuudesta aiheutuvat kustannukset rasittavat kohtuuttomasti naisvaltaisten alojen työnantajia. Ne aiheuttavat nuorten naisten syrjintää työhönotossa, pätkätoiden kasautumista naisille sekä palkkauksen epätasa-arvoa sukupuolten kesken.”

Lankin argumentissa kiteytyy monet työelämän tasa-arvon kannalta olennaiset asiat. Argumenteissa viitattiin naisten epätasa-arvoiseen asemaan ja niissä ehdotettiin erilaisia ratkaisumalleja kustannusten jakamiseen kollektiivisiksi. Samankaltaiset argumenttien oikeutukset olivat valtaosa

aineistosta. Vaikka ongelma tunnistetaan ja se on nostettu keskusteluun sekä erilaisten tasa-arvo ohjelmien asialistalle, tutkimuksia yrittäjien todellisista kustannuksista on tehty vain muutamia. Yksi tärkeimmistä seikoista on se, että julkisen sektorin politiikka sotii hallituksen itsensä asettamaa tasa-arvotavoitetta vastaan. Naisvaltaiseen kuntasektoriin kulminoituu monien työsuhteiden, palkkauksen ja työelämän laadun epäkohdat. (Julkunen 2009, 3.)

Kansalaisuuden maailmaan nojaavia oikeutuksia argumentoitiin myös negatiivisesti. Vanhemmuuden kustannusten jaosta käyty argumentointi voitiin siis nähdä niin kansalaisuusmyönteisenä kuin kansalaisuuskielteisenä. Osassa argumentteja tasa-arvon nähtiin jo toteutuvan, sillä Kela korvaa työnantajalle 70% vanhemmuuden kustannuksista ja muut eli välilliset kustannukset eivät ole lakisääteisiä. Jäljelle jäävä 30% osuus työnantajan kustannuksista oikeutetaan vetoamalla sopimusperiaatteisiin. Ammattiliittojen keskusjärjestön SAK:n ekonomisti Ilkka Kaukoranta (HS 15.1.2014) argumentoi vanhemmuuden kustannuksia seuraavasti:

”Kela korvaa työnantajille lainsäädännöstä juontuvat kustannukset kuten äitiysvapaalla karttuvan loma-ajan palkan.”

Kaukoranta huomioi myös välilliset eli epäsuorat kustannukset, joita työnantajalle kertyy:

”...muitakin kustannuksia on, mutta ne eivät johdu laeista vaan työnantajien ja työntekijöiden tekemistä työehtosopimuksista.”

Kaukoranta ei pyri ratkaisemaan kiistaa, joka johtuu jäljelle jäävistä 30%:in kustannuksista, vaan hän välttelee kustannusrasitteen esille ottoa työehtosopimuksien varjolla. Tätä voidaan pitää kansalaisuuskielteisenä näkemyksenä, sillä se ei pyri ratkaisemaan epätasa-arvon ongelmaa, vaan pikemminkin ratkoo kiistaa sillä, että on oikeudenmukaista maksattaa välilliset kustannukset työehtosopimuksin päätetyillä tahoilla.

Yhteiskunnan tulisi yhteisvastuullisesti kantaa huolta uusien sukupolvien maailmaan saattamisesta. Metsämäki (2005, 34) ehdottaa vanhemmuuden kustannusten tasaisempaan jakautumiseen mallia, jossa kaikki työnantajat

maksavat maksua yhteiskassaan, josta rahoitetaan tasaus niille työnantajille, joille vanhemmuuden kustannukset kertyvät. Tällä hetkellä tilanne on kuitenkin se, etteivät kaikki työnantajat hae Kelalta korvausta edes maksamaltaan palkalliselta vanhempainvapaalta, vaikka olisivat siihen oikeutettuja.

Kodin maailman oikeutukset

Kodin maailman oikeutukset perustuvat sukupolviin, perinteisiin ja hierarkiaan (Boltanski & Thévenot 2006, 165-166). Aineistossa argumentteihin liittyivät perhe-elämän perinteiset mallit lastenhoidosta sekä kasvatuksesta. Tämä nousi esille etenkin sellaisissa argumenteissa, joissa vanhemmuuden kustannusten epätasa-arvoista jakoa perusteltiin sillä, että naiset käyttävät suurimman osan vanhempainvapaista. Salmen ynnä muiden (2009, 22-23) mukaan työelämän sekä lastenhoidon sukupuolistuneita käytäntöjä voidaan kuvailla sen mukaan, miten hoitovapaat ja vanhempainvapaat jakautuvat. Isät käyttävät pääsääntöisesti vain heille erikseen suunnatun lyhyen isyysevapaan. Sitä, miten vapaat jaetaan perheen sisällä määrittää Lammi-Taskulan (2007, 5) mukaan ne kulttuuriset käsitykset, olettamukset ja asenteet äitiydestä ja isyydestä, joita vanhemmilla on. Äidin sijaan isästä lastenhoitajan tekisi omat isäkiintiöt, jotka samalla horjuttaisi sitä käsitystä, että äiti olisi lasten ensisijainen hoitaja (Lammi-Taskula 2013, 193). Perinteet miesten töissä käynnistä ja naisten kotiäiteydestä tulivat esille. Närven (2014, 549) tutkimuksesta selvisi, että 43%:a haastatelluista äideistä kertoi lasten kotihoidolle ajatuksen siitä, että ”pienien lasten äitien kuuluu olla kotona.” Kodin maailmaan perustuvia oikeutuksia käytettiin 19%:ssa argumentteja.

Toisaalta koettiin, ettei isillä ole tällä hetkellä samanlaisia oikeuksia perhe-elämään kuin naisilla. Kasvatustieteen maisteri Petteri Eerola vetosi mielipiteessään (HS13.4.2014) molempien vanhempien oikeuteen luoda tiiviimpi suhde lapseensa:

”Se tukee myös vanhemmuutta ja lapsen suhdetta vanhempiinsa... vanhemmilla on riittävän pitkät itsenäiset hoitokaudet silloin, kun lapsi on pieni.”

Tämä toteutuisi Eerolan mukaan niin sanotun 4+4+4 mallin mukaisesti. Joka tarkoittaa sitä, että molemmilla vanhemmilla olisi oma neljän kuukauden mittainen vanhempainvapaa ja kolmannen jakson käytöstä perhe saisi päättää itse. Aineistossa ehdotettiin myös 6+6+6 mallia, joka toimisi samalla periaatteella. Näiden mallien nähtiin tukevan isän roolia kotona sekä tasaavan vanhemmuuden kustannuksia itsestään miehen käyttäessä vanhempainvapaita. Perhe ja tasa-arvopolitiikan tutkijat sekä useat naisjärjestöt kannattavat tätä mallia perhevapaiden tasaisemman jakautumisen varmistamiseksi (Terveysten ja hyvinvoinninlaitos 2016). Kodin maailmaan perustuvia oikeutuksia käytettiin pääsääntöisesti tukiargumenttina kansalaisuuden maailman kanssa ja sen vuoksi käsittelen niitä lisää oikeutusyhdistelmät kappaleessa.

Teollisuuden maailman oikeutukset

Teollisuuden maailman oikeutukset tässä yhteydessä perustuvat tehokkuuteen ja asiantuntijatiетoon. Argumenteissa, joissa käytettiin teollisuuden maailman oikeutuksia, viitattiin etenkin nykyisten toimien tehottomuuteen. Niitä käytettiin 6%:ssa oikeutuksia, joka on melko vähän, sillä yleensä ne ovat runsaasti esillä suomalaisessa argumentoinnissa yhteisistä hyvistä (Eranti 2014, 30). Teollisuuden maailman oikeutuksia ei käytetty lainkaan itsenäisinä, vaan ne olivat ainoastaan tukemassa muita oikeutuksia. Kansanedustaja Anni Sinnemäki argumentoi (HS 13.8.2004):

”...valtiovarainministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön kesken sovittu korotus ei riitä, vaan kustannukset on tasattava kokonaan.”

Sinnemäen argumentissa perusteluna käytetään sitä, ettei kustannusten tasaamiseen ole pyritty tarpeeksi tehokkailla toimilla. Osassa argumentteja teollisuuden maailman oikeutuksia perusteltiin myös tilastotietojen kautta. Erilaisten järjestelmien toimimattomuus nousi myös esille. Nykyinen vanhemmuuden vapaajärjestelmä mahdollistaa myös isien kotona olon, mutta se ei toimi käytännössä. Tarja Halonen (HS 10.3.2004) argumentoi

vanhemmuuden kustannuksia sillä, että äidin poissaolot töistä rasittavat nimenomaan palvelualaa. Boltanski ja Thévenot (2006, 205-206) pitävät yksilöitä arvottomina teollisuuden maailmasta käsin tarkasteltuna, kun he ovat poissa töistä. Taustalla on toimimaton järjestelmä, joka saattaa naiset tähän asemaan. Se, että erilaista tutkimustietoa käytettiin vähäisesti oikeuttamaan argumentteja, johtuu siitä, että perhevapaiden ja niiden käyttöön liittyvistä kysymyksistä on tehty Suomessa tutkimuksia melko vähän (Salmi ym. 2009, 21). Välillisten kustannuksen arvioiminen on vaikeaa ja tästä syystä myös tarkat tutkimus tiedot puuttuvat (Maliranta & Napari 2007)

Oikeutusyhdistelmät

Toinen vaihtoehto on oikeuttaa kiistaa niin, että yhteistä hyvää argumentoidaan yhdistäen kahta eri maailmaa. Luhtakallio ja Ylä-Anttilan (2011, 38) mukaan tällaiset maailmojen yhdistelmät ovat juuri mielenkiintoisinta antia oikeuttamisanalyysille.

Käsittelen seuraavaksi sitä, miten oikeutusyhdistelmiä on käytetty artikkeleissa. Jaottelin oikeutusyhdistelmät rinnakkaisiin ja tuomitseviin oikeutuksiin sen mukaan tukivatko ne toisiansa vai tuomittiinko oikeutus toisesta oikeuttamisen maailmasta käsin. Rinnakkaisiin oikeutuksiin laskin mukaan ne yhdistelmät, jotka tähtäsivät kiistan ratkaisuun. Ne olivat positiivissävytteisiä toisin kuin tuomitsevat, jotka eivät hae ratkaisua kiistan osapuolille (Huikuri 2011, 60).

Taulukko 3. Oikeutusmaailmojen rinnakkaiset ja tuomitsevat yhdistelmät Helsingin Sanomissa vanhemmuuden kustannusten jakoa käsittelevässä uutisoinnissa.

Rinnakkaiset	Tuomitsevat
koti - kansalaisuus	
teollisuus - kansalaisuus	teollisuus - kansalaisuus
teollisuus – kansalaisuus - koti	

Kodin ja kansalaisuuden maailmojen oikeutusyhdistelmä

Suurin osa oikeutusyhdistelmistä olivat kodin sekä kansalaisuuden maailmoin perustuvia ja ne olivat rinnakkaisia. Kansalaisuuden maailma oli mukana kaikissa yhdistelmissä etenkin tasa-arvovaatimusten ja –kehityksen muodossa. Sitä perusteltiin muiden maailmojen kautta, jotka tukivat sitä erilaisista näkökulmista. Kodin ja kansalaisuuden maailmojen oikeutusyhdistelmät keskittyivät isän asemaan vanhemmuudessa, joka tasaisi vanhemmuuden kustannuksia itsestään tasa-arvoisemmiksi. Isän roolin vahvistaminen ja vapaiden käytön yleistyminen vaikuttaisi myös naisten pitkiin urakatkoihin. Salmi ynnä muut (2009, 19) selvittävät, että perhevapaiden ja sukupuolten välisen tasa-arvon suhteessa tärkeimpiä tekijöitä olisi se, että isät pitäisivät enemmän perhevapaita. Myös työpaikkojen roolilla ja työmarkkinoiden toiminnalla nähtiin olevan suuri merkitys. Kokoomuksen Naisten liiton puheenjohtaja Henna Virkkunen (HS 7.5.2008) summaa:

”Perhevapaiden epätasainen kohdentuminen sukupuolten kesken aiheuttaa ongelmia tasa-arvokehitykselle...Naisten työmarkkina-
aseman parantaminen lähtee miesten roolin vahvistamisesta kotona.”

Miehet käyttävät kuitenkin tilastollisesti vain vähän mahdollisuuttaan käyttää vanhempainvapaita. Ulla Hämäläisen ja Pentti Takalan (2007, 28) tekemän

tutkimuksen mukaan sellaisia isiä, jotka käyttävät normin ylittävän yli 2 viikon vanhempainvapaan on noin 2,5% isistä (ks. myös Närvi 2014, 543). Tästä syystä myös isän roolin koetaan olevan kustannusten epätasaista jakautumista selittävä seikka. Tämän vuoksi 6+6+6 malli toimisi tarkoituksenmukaisella tavalla tasa-arvoa kehittäen. Se vahvistaisi isän vanhemmuutta omalla kuuden kuukauden jaksolla, jolloin lapseen voidaan luoda kiinteämpi suhde. Tässä mallissa myös isän on mahdollista toimia tasavertaisena vanhempana ja se vahvistaisi molempien oikeuksia. Se tasaisi vanhemmuuden kustannuksia ja kehittäisi tasa-arvoa työmarkkinoilla, sillä myytti äidistä ensisijaisena hoitajana katoaisi vähitellen. Toisaalta se taas katkaisee naisille tyypillisen pitkän urakatkon. Elina Hatakka (HS 2.12.2004) ehdottaa työmarkkinoilla vallitsevaan tasa-arvo ongelmaan ratkaisuksi Ruotsin mallia mielipidekirjoituksessaan:

"Saatan jäädä kotiin kolmeksi vuodeksi varo minua!" Rationaalinen työnantaja ottaakin nuoren naisen vain määräaikaiseen suhteeseen (tai valitsee vähemmän pätevän nuoren miehen) Kolmen vuoden hoitovapaoikeus pitää poistaa. Tulosidonnaista vanhempainvapaata pidennetään ja reilu osa kiintiöidään vain isän käyttöön Ruotsin mallin mukaan."

Hatakka tuo myös hyvin esille työnantajan näkemyksen palkkaustilanteesta. Määräaikaiset työsuhteet ovat nuorten naisten ongelma myös sen takia, että hoitovapaan ajaksi palkataan sijaisia. Sijaisuudet voivat olla verrattain pitkiä, sillä Suomessa hoitovapaoikeus on kolme vuotta. Pitkät määräaikaiset sijaisuudet ilman vakinaista työpaikkaa luovat turvattomuuden tunnetta tulevaisuuden suunnitelmien suhteen. (Kivimäki 2009, 102.) Määräaikaisia työjaksoja jätetään uusimatta sen vuoksi, että työntekijä on raskaana (Salmi & Lammi-Taskula 2010). Tästä argumentista selviää myös se, että Ruotsi on edelläkävijä verrattuna Suomeen, mitä tulee vanhemmuuden kustannuksiin. Haatajan ja Pylkkäsen (2014, 39) mukaan Ruotsissa on kannustimia siihen, että isät jäisivät kotiin kuten verohyvitykset. Mitä tasaisemmin perheet jakavat vapaat sitä suuremman verohyvityksen perhe saa. Suomessa ei tosin ole viime aikaisilla kannustimilla saatu muutosta aikaan. Keinot ovat olleet tehottomia ja siitä kerron lisää teollisuuden ja kansalaisuuden maailman oikeutusyhdistelmässä.

Yhteinen hyvä toteutuisi siis näiden kahden maailman oikeutuksia apuna käyttäen sillä, että vaikutettaisiin tasa-arvoon niin työmarkkinoilla kuin perheissä. Naisten lisäksi huomioon otetaan myös isän oikeudet tasavertaisena vanhempana, joka jää usein naisten työmarkkinaepätasa-arvon taakse piiloon. Pakottavassa 6+6+6 mallissa voidaan nähdä hyötyjä kaikille näistä osa-alueista.

Teollisuuden ja kansalaisuuden maailmojen oikeutusyhdistelmä

Teollisuuden ja kansalaisuuden maailmojen oikeutusyhdistelmät keskittyivät pääasiassa siihen, ettei tasa-arvo toteudu, sillä keinot, joilla kustannuksia on pyritty tasaamaan ovat tehottomia. Teollisuuden maailmaan kuuluvat nimenomaan erilaisten järjestelmien toimimattomuus ja tehottomuus. Kansalaisuuden maailma tulee tässäkin yhdistelmässä esille tasa-arvon vaatimuksin. Vanhemmuuden kustannusjärjestelmä ei tällä hetkellä ole toimiva, sillä maksajina ovat edelleen naisvaltaiset alat. Erilaiset kannustimet ovat olleet yksi ratkaisuyritys kiistaan, mutta tällä hetkellä isät käyttävät vain vähän vanhempainvapaita kannustimista huolimatta. Nykyisellään vapaidenkäyttö ei leviä isien keskuudessa tarpeeksi nopeasti, vaikka uusia kannustinjärjestelmiä on kehitelty ja otettu käyttöön viime vuosina. (Salmi ym. 2009, 20-22.)

Vihreiden argumentointi kuvailee, miten oikeusyhdistelmää käytettiin rinnakkain kohti kustannuskiistan ratkaisua. Vihreiden mielestä kustannusten tasaamiseen tarvitaan tehokkaampia toimia ja työnantajille vuonna 2004 valtiovarainministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön kesken sovittu korotus vanhempainloman aikaiseen vuosilomakustannuksen korvaukseen ei riitä, vaan kustannukset on tasattava kokonaan. Vihreiden puheenjohtaja Osmo Soininvaara (HS 13.8.2004) huomauttaa vielä lisäksi:

”Vanhemmuuden kustannusten tasaaminen on tärkeää paitsi tasa-arvon, myös kansantalouden nimissä.”

Tätä oikeutusyhdistelmää käytettiin myös tuomitsevassa tarkoituksessa niin, että teollisuuden maailmasta tuomittiin kansalaisuuden maailma. Akavan

asiantuntija Tarja Arkio (HS 12.4.2013) argumentoi mielipidekirjoituksessaan Suomen yrittäjänäisten tekemää kansalaisaloitetta vanhemmuuden kustannusten jaosta seuraavasti:

”Yrittäjänäisten aloitteesta saa kuitenkin sen kuvan, että Suomessa ei tasattaisi vanhemmuuden kustannuksia. Ongelmaksi nostetaan raskaudenaikaiset sairauspoissaolot sekä sairaan lapsen hoitokulut. Tilastotietoa aiheesta ei valitettavasti ole esitetty kansalaisaloitteen yhteydessä... Vakuutusmaksua maksavat kaikki, myös miespalkansaajat, miesyrittäjät ja pelkästään miehiä työllistävät työnantajat. Myös korvauksia maksetaan kaikille, jolloin vanhemmuuden kustannuksia tasataan. Sairaana lapsen hoidon ajalta laki ei velvoita maksamaan palkkaa.”

Yrittäjänaiset on kollegio, joka ajaa naisyrittäjien kollektiivisia intressejä sekä yhteisiä hyviä ja näin ollen se täyttää kansalaisuuden maailman tunnusmerkistön. Myös se, ettei laki velvoita maksamaan palkkaa sairaanlapsen hoidosta kuuluu kansalaisuus oikeutuksiin. Asiantuntijat ja tilastotiedot ovat teollisuuden maailman oikeutuksia ja tunnusmerkistöä. (Boltanski & Thévenot, 2006.) Tässä argumentissa kansalaisuuden maailma tuomitaan teollisuuden maailmasta käsin. Arkio vetoaa siihen, ettei laki velvoita työnantajaa maksamaan palkkaa sairaan lapsen hoidosta, jolloin sellaiseen kustannuserään ei voida puuttua. Arkio painottaa, että suorat kustannukset korvataan jo työnantajille ja näin ollen kustannusten taseus on huomioitu. Suurimman kustannuseränsä tuovat yrittäjälle kuitenkin juuri välilliset kustannukset, joita ei korvata yrittäjälle. Kuten Arkiokin toteaa, laki ei velvoita työnantajaa maksamaan esimerkiksi sairaan lapsen hoidosta, mutta näistä on kuitenkin sovittu työehtosopimuksissa. Näin ollen työnantajalla säilyy kuitenkin maksuvelvollisuus, jolloin sitä ei voi jättää huomioimatta.

Kustannuslaskelmat siitä, miten paljon yrittäjälle kertyy välillisiä kustannuksia vaihtelee. Yrittäjänäisten (2014) teettämän laskelman mukaan äidin, joka tienaa 3280 euroa kuukaudessa, työnantajalle kertyisi 16 693,90 euroa välillisiä kustannuksia vanhemmuudesta. Laskelman on tehnyt auktorisoitu tilitoimisto Hämeenlinnan Mk-Tili Oy. Laskelmassa on otettu huomioon poissaolokulut, jotka aiheutuvat raskaudesta, äitiys- ja vanhempainvapaasta aiheutuvat palkka- ja lomapalkkakulut sekä alle 10-vuotiaan sairaan lapsen

hoitokulut. Yrittäjänaiset ovat tehneet samanlaisen laskelman myös vuonna 2015, jolloin äidin kuukausipalkka on ollut 2800 euroa kuukaudessa. Tällä laskelmalla työnantajalle kertyi kustannuksia yhteensä 14 158 euroa. Tällaisia laskelmia ja etenkin tutkimusta olisi tärkeää tehdä lisää, jotta voitaisiin paremmin osoittaa kustannusrasite. Laskelmia kuitenkin vaikeuttaa se, että esimerkiksi palkka, kertyvät vuosilomapäivät ja vanhempainvapaiden pituudet vaihtelevat.

Teollisuuden, kansalaisuuden sekä kodin maailmojen oikeutusyhdistelmä

Kolmen eri oikeutuksen yhdistelmää käytettiin artikkeleissa yhden kerran. Siinä yhdistyivät rinnakkain kansalaisuuden, kodin sekä teollisuuden maailmat. Argumentin oikeutukset pyrkivät vetoamaan nykyiseen tilanteeseen monipuolisesti ja kiistaan haettiin ratkaisua kattavalla perustelulla. Tutkija Anna Mäkelä ottaa kantaa mielipidekirjoituksessaan (HS 7.3.2006) naisten työmarkkina-asemaan, miesten osallistumiseen perhe-elämään sekä nykyisiin toimiin, jotka ovat tehottomia ja riittämättömiä:

”Vaikka vanhemmuuden kustannukset saataisiinkin jaettua, rekrytointitilanteessa alle 40-vuotias lapseton nainen olisi edelleen työnantajan painajainen, onhan hän todennäköisesti useita vuosia poissa työstään. Kustannusten jakaminen ei siksi yksin riitä. Yhä useampi isä pitää saada käyttämään perhevapaita, joko vapaaehtoisesti tai korvamerkitsemällä niistä osa isille. Tämä toisi tasa-arvoa paitsi työ-, myös perhe-elämään, kun vanhemmat jakaisivat hoitovastuun arjessa.”

Mäkelän mielipidekirjoituksessa yhdistyvät rinnakkain niin kansalaisuuden, kodin kuin teollisuuden maailmat. Kansalaisuuden maailmaan viittaa erityisesti se, ettei nainen ole tasavertainen työhönottotilanteessa. Tämä johtuu siitä, että Suomessa on pitkät tuetut vapaat hoitaa lasta kotona ja naisten pitäessä suurimman osan perhevapaita myös työnteko katkeaa. Kodin maailma yhdistetään tasa-arvo ongelmaan sillä, että isät pitää saada myös käyttämään perhevapaita. Tällä hetkellä erilaiset kannustimet, jotka on suunnattu isille ja joilla pyritään tasaisempaan jakoon ovat olleet tehottomia. Tästä syystä myös suunnitellut toimet ovat olleet tehottomia eikä

kustannusten jakaminen yksittäin riittää tasa-arvo ongelman poistamiseen. Tehottomilla toimilla viitataan nimenomaan teollisuuden maailmaan. Vaikka kustannukset tasattaisiinkin kaikille työnantajille niin se, että naiset hoitaisivat pääasiassa jälkikasvua kotona ei poista sitä tasa-arvo kysymystä, jossa nainen jää useaksi vuodeksi kotiin. Sen vuoksi olisi tärkeää korvamerkitä vapaista osa isille. Tämä toisi myös isille oikeuden jäädä kotiin lasten kanssa. Isien perhevapaiden käytön yleistyessä myös asenteissa tapahtuisi muutosta.

8 Lopuksi

Alussa kysyin, miten vanhemmuuden kustannusten epätasaista jakautumista oikeutetaan sanomalehti uutisoinnissa. Esille nousivat kansalaisuuden, kodin ja teollisuuden maailmojen yhteiset hyvät, joista kansalaisuus oikeudet olivat esillä 75%:ssa argumentteja. Niihin vedottiin tasa-arvo vaatimusten ja – kehityksen muodossa. Epätasa-arvoinen tilanne muodostuu siitä, että nuori nainen saattaa olla riski-investointi yritykselle potentiaalisen raskauden vuoksi. Sampo Varjosen (2011, 79) tutkimuksen mukaan rationaalisesti ajattelevan työnantajan, ei yksinkertaisesti kannata ottaa nuorta naista työntekijäksi, eikä tilanne parane, ellei korvauksia paranneta. Varjosen tekemä tutkimus ”Äidin hoiva, jaettu vanhemmuus – ja vapaus valita. Perhevapaiden uudistamisen argumentointi 1970-luvulta 2000-luvulle.” vahvistaa myös tämän tutkielman tuloksia muutos tarpeesta. Naisten työnantajat maksavat välilliset kustannukset, joita raskaudesta aiheutuu, mikä asettaa etenkin nuoren naisen epätasa-arvoiseen asemaan työhönotossa. Malirannan ja Naparin (2007) tutkimus ”Perhevapaiden käytön määrät ja kustannukset yrityksissä” vahvistaa sitä tosi seikkaa, että naisten käyttäessä suurimman osan perhevapaista myös kustannukset kohdistuvat naisvaltaisille aloille, jonka vuoksi näiden alojen työnantajat eivät halua sitoa pysyviä työsuhteita nuorten naisten kanssa. Pelko kustannusrasitteesta on etenkin pienillä naisvaltaisilla yrityksillä, joissa on nuoria naisia töissä. Nuori nainen on epätasa-arvoisessa asemassa työhönotossa niin kauan kuin miesten palkkaaminen on työnantajan näkökulmasta kannattavampaa. Todellisten työvoimakustannusten arvioiminen on vaikeaa, sillä ne koostuvat ainoastaan henkilöistä eikä sukupuolijakauman näkökulmasta. Tilastoista on jäänyt ulkopuolelle myös pienet yritykset, joissa poissaolot aiheuttavat suhteessa suurempia kustannuksia kuin suurissa yrityksissä (Metsämäki 2005, 27-28). Aineiston empiirisessä analyysissä tasa-arvon vaatimus työmarkkinoilla oli selkeästi eniten esillä.

Esille nostettiin malli, jolla pyritään ratkaisemaan kustannuskiistaa kodin ja kansalaisuuden maailmoista käsin. Artikkeleissa ehdotettiin niin sanottua

6+6+6 mallia, joka jakaa molemmille sukupuolille suunnatut omat kuuden kuukauden vapaat. Tällä pyritään vahvistamaan isän asemaa kotona ja se toisi tasa-arvoa niin kotiin kuin työelämään. Toisaalta vapaiden tasavertainen jakaminen katkaisisi naisten pitkät poissaolot ja se jakaisi kustannusrasitetta itsestään, sillä molemmat sukupuolet käyttäisivät vapaita. Tutkijat Salmi ja Lammi-Taskula (2010) ovat myös 6+6+6 mallin kannalla. Malli parantaisi pienten lasten hyvinvoinnin edellytyksiä samalla, kun se vahvistaisi naisten työmarkkina-asemaa sekä isän vanhemmuutta. Kodin maailmasta käsin tehdyt oikeutukset keskittyivät isän aseman vahvistamiseen vanhemmuudessa ja sen nähtiin toteutuvan juuri 6+6+6 mallin avulla. Metsämäen (2005) selvitysraportti ”Perhevapaista aiheutuvien kustannusten korvauksen kehittäminen” perhevapaiden käytöstä on yhtenäinen katsaus, jossa on erityisesti huomioitu isien perhevapaiden käyttö ja se, miten isät saataisiin käyttämään perhevapaita enemmän. Se tukee tutkielman tuloksia siitä, että isillä on korostunut rooli kustannusten tasauksessa.

Aineiston analyysin ja tutkimusten mukaan perhevapaiden jakaminen molemmille vanhemmille omilla kiintiöillä edistäisi isien perhevapaiden käyttöä todennäköisimmin. Johanna Lammi-Taskulan, Minna Salmen ja Sanna Parrukosken selvityksessä ”Työ, Perhe ja Tasa-arvo” otetaan myös kantaa perhevapaiden jakamiseen sekä järjestelmään: ”Perhevapaajärjestelmää on yksinkertaistettava ja vanhempainvapaa on kiintiöitävä äidin ja isän riittävän pitkiin kiintiöihin.” Tätä näkökulmaa tukevat myös muut tutkimustulokset. Jo se, että nimettiin oma isyysskuukausi, lisäsi vapaankäyttöä muutamasta prosentista 25%:iin isillä, joiden lapset ovat syntyneet vuosina 2000-2009 (Haataja & Saarikallio-Torp 2016). Kustannusten tasauksen lisäksi Salmi ynnä muut (2009, 184) näkevät, että vapaiden jakaminen edistäisi myös lasten hyvinvointia. Kodin maailman oikeutuksissa perinteiset hoivaratkaisut nousivat esille ja myös tilastotietojen mukaan äidit käyttävät vapaat lähes yksinomaan itse. Isäkuukauden ulkopuolisia vanhempainvapaita on käyttänyt 2-3% isistä ja tilanne on ollut sama vuodesta 1995. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinninlaitos 2016.) Naisten tasa-arvo-ongelma työmarkkinoilla esimerkiksi määräaikailla työsuhteilla vaikuttaa myös miehiin, sillä nuoret

miehet eivät tästä syystä voi toteuttaa isyytään tai perheellistymishaaveitaan haluamallaan tavalla (Sutela 2013, 105).

Kahden eri maailman kautta kiistaa oikeuttavat argumentit antoivat mielenkiintoisia ulottuvuuksia yhteiselle hyvälle. Kansalaisuuden maailman yhteydessä argumenttien perusteluissa käytettiin kodin maailmaa. Tämän oikeutusyhdistelmän keskeinen tulos oli, että perinteiset hoivaratkaisut on selittävä tekijä kustannusten epätasa-arvoiseen jakautumiseen. Salmen, Lammi-Taskulan ja Närven (2009) tutkimus ”Perhevapaat ja työelämän tasa-arvo” tukee tätä tosiasiaa. Heidän mukaansa ”Asenteilla on merkitystä: jos isän mielestä perheen elatus kuuluu hänelle, hän pitää vanhempainvapaata harvemmin.” Perhevapaiden sukupuolineutraalin käytön mahdollisuus ei ole levinnyt isien keskuudessa toivotulla tavalla. Tämä osakseen selittää sitä, etteivät kustannukset jakaudu tasaisesti. Jenni Kellokummun palkansaajien tutkimuslaitoksen raportti (2007) ”Perhevapaiden kehitys 1990–2005: Isillä päärooli uudistuksissa, sivurooli käyttäjinä” vahvistaa, että äidit käyttävät huomattavan osan perhevapaista. Isän aseman vahvistaminen nähtiin tärkeänä myös isä-lapsi suhteen edistämisen vuoksi. 6+6+6 mallissa isälle muodostuisi myös oikeus jäädä lapsen kanssa kotiin ilman, että työpaikoilla leimautuisi vanhempainvapaita käyttäväksi isäksi, joka ei ole niin uraorientoitunut kuin muut. Isien perhevapaiden käytön lisääntyessä, niihin alettaisiin suhtautumaan luonnollisena osana vanhemmuutta. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2015.)

Tilastotiedot ja laskelmat välillisistä kustannuksista puuttuvat, jolloin on vaikeaa osoittaa numeerista tietoa maksuista. Tämä on myös selittävä tekijä sille, ettei vanhemmuuden kustannuksista käydyssä julkisessa keskustelussa vedottu yhtä usein teollisuuden maailmaan, kuten tutkimustietoon, niin kuin suomalaisessa argumentoinnissa yleensä. Maliranta ja Napari (2007) ovat samaa mieltä siitä, että välillisten kustannusten arvioimisessa joudutaan turvautumaan karkeisiin indikaattoreihin eikä niiden laskeminen ole niin suoraviivaista kuin suorien kustannusten, mutta ei kuitenkaan mahdotonta. Teollisuusoikeutukset olivat tukemassa muita argumentteja ja varsinkin ne tuotiin esille tehottomien toimien muodossa.

Kela korvaa tällä hetkellä suurimman osan lakiin perustuvista kustannuksista. Nämä ovat suoria kustannuksia. Yrittäjälle jää maksettavaksi välilliset kustannukset, jotka eivät perustu lakiin, vaan työehtosopimukseen. Vaikka laki ei velvoita työnantajaa maksamaan esimerkiksi sairaan lapsen hoidosta palkkaa, se ei kuitenkaan tee maksusta vapaaehtoista, vaan kustannusrasite säilyy muiden sopimusten nojalla. Raija Julkusen (2009) selvityksessä ”Työelämän tasa-arvopolitiikka” todetaan, että ”tasa-arvon edistäminen on edelleen pehmeää” sekä ”monet työsuhteiden, työelämän laadun ja palkkauksen epäkohdat kiteytyvät naisvaltaisella kuntasektorilla.”, mikä tukee myös aineistossa kerrottua.

Kehysriihessä on otettu esille 2500 euron kertakorvausta työnantajille vanhemmuuden kustannuksista. Vähien laskemien valossa tämä ei kuitenkaan kuulosta siltä, että kustannukset tasattaisiin kokonaan. Tällä hetkellä ei ole mahdollista vielä saada tietoa, mihin laskelma perustuu ja kuka siihen on oikeutettu. Tarkoitan tällä sitä, että onko kysymyksessä tulonsiirto naisten työnantajille vai onko se tarkoitettu myös perhevapaita käyttävien isien työnantajille. Perhevapaiden käyttöön, sillä ei olisi paljon vaikutusta. Salmen ynnä muiden (2009, 22) tutkimuksesta selviää: ”Miesten perhevapaiden käyttöä on pyritty viime vuosina kannustamaan uusilla vapaajärjestelyillä. Käyttö ei kuitenkaan ole lisääntynyt toivotulla tavalla, vaan se on jo pidempään pysytellyt melko samalla tasolla.” Teollisuuden maailmasta käsin katsottuna tämän voidaan sanoa olevan tehoton toimi, sillä se ei tähtää kustannusten kokonaisvaltaiseen tasaamiseen. Symbolisen väkivallan näkökulmasta tätä voi pitää hallitsevien ryhmien yhtenä myönnytyksenä samalla kun doksan legitimizeettiä puolustetaan.

Vanhemmuuden kustannusten ja vapaiden jakaminen on monitahoinen tasa-arvo-ongelma. Erilaiset naisjärjestöt, kansanedustajat ja yksittäiset ihmiset vaativat kustannusten jakoa pikimmiten. Vuonna 2013 on edellisen kerran keskusteltu kustannusten tasaamisesta. Hallitus pyrki selvittämään rakennepoliittisen ohjelman yhteydessä kustannusten tasaamista. Silloin ratkaisuun ei päästy, sillä kolmikannasta ei löytynyt halukkuutta. Kolmikannalla tarkoitetaan hallitusta, työntekijöiden ammattiliittoja sekä työnantajien järjestöjä. Vuonna 2011 ennen eduskuntavaaleja sosiaali- ja

terveysministeriön vanhempainvapaatyöryhmä teki selvityksen suorista kustannuksista, mutta välillisiin kustannuksiin ei otettu kantaa tutkimustiedon puuttumisen vuoksi. Tästä syystä jatkossa olisikin tärkeää tuottaa tutkimustietoa nimenomaan välillisistä kustannuksista.

Lähteet

Acker, Joan (1990) Samanarvoinen työ. Tutkimus työelämän sukupuolistuneista rakenteista. Vastapaino, Tampere

Autto, Janne (2012) Päivähoitopolitiikka kamppailuna hyvinvointivaltiosta Kentät, subjektiaseimat ja oikeutukset. Lapin Yliopistokustannus, Rovaniemi.

Boltanski, Luc & Thévenot, Laurent (2006) On Justification. Economies of Worth. Princeton Press, New Jersey. Alkuperäinen Boltanski, Luc & Thévenot, Laurent (1991) De la justification. Les Economies de la Grandeur. Gallimard, Paris.

Bourdieu, Pierre (1985) Sosiologian kysymyksiä. Gummerus, Jyväskylä.

Bourdieu, Pierre & Loïc, J.D, Wascquant (1995) Refleksiiviseen sosiologiaan. Gummerus, Jyväskylä.

Bourdieu, Pierre & Passeron, Jean-Claude 1977. Reproduction in education, society and culture. SAGE, London.

Brunila, Kristiina (2009) Parasta ennen. Tasa-arvotyön projektitapaistuminen. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 222. Yliopistopaino, Helsinki.

Eranti, Veikko (2014) Oma etu ja yhteinen hyvä paikallisessa kiistassa tilasta. Sosiologia 1/2014, 21-38.

Haataja, Anita & Pylkkänen, Elina (2014) Verotus ja sukupuolten tasa-arvo – ei suomalainen ongelma? Sosiologia 3/2014, 37-42.

Haataja, Anita & Saarikallio-Torp, Miia (2016) Korvamerkityt rahat kannustavat isiä vapaille. Isät käyttävät edelleen vain pienen osan kaikista vanhempainvapaapäivistä. Kela.

<<http://sosiaalivakuutus.fi/korvamerkityt-rahakannustavat-isia-vapaille/>>

(Luettu 30.4.2016)

(HS) arkisto. Helsingin Sanomat.

<www.hs.fi/arkisto>

(Luettu 1.2.2016)

Huikuri, Suvi (2011) Kiista ilmastosta. Uuden ilmastopimuksen oikeudet Helsingin Sanomissa ja The Times of Indiassa vuosina 2005-2008. Sosiologia 1/2011, 52-66.

Hämäläinen, Ulla & Takala, Pentti (2007) Isien perhevapaat ja tasa-arvo. Teoksessa Reija Lilja, Rita Asplund ja Kaisa Kauppinen (toim.). Perhevapaavalinnat ja perhevapaiden kustannukset sukupuolten välisen tasa-arvon jarruina työelämässä? Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:69. Yliopistopaino, Helsinki, 22-45.

Julkunen, Raija (2009) Työelämän tasa-arvopolitiikka. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:53. Yliopistopaino, Helsinki.

Isyysraha (2015) Kela.

< <http://www.kela.fi/isyysraha>>

(luettu 10.10.2015)

Kotihoidontuki (2015) Kela.

<http://www.kela.fi/vanhempainvapaan-jalkeen_kotihoidon-tuki>

(Luettu 25.11.2015)

Vanhempainpäivärahat (2015) Kela.

< <http://www.kela.fi/vanhempainpaivarahat>>

(Luettu 20.11.2015)

Kellokumpu, Jenni (2006) Lasten vaikutus äidin palkkaan. Palkansaajien tutkimuslaitos, Tutkimuksia 103. Helsinki

Kellokumpu, Jenni (2007) Perhevapaiden kehitys 1990–2005: Isillä päärooli uudistuksissa, sivurooli käyttäjinä. Palkansaajien tutkimuslaitos. Raportteja 10.

<<http://docplayer.fi/2976941-Perhevapaiden-kehitys-1990-2005.html>>

(Luettu 1.5.2016)

Kivimäki, Riikka (2009) Vanhemmuus työpaikalla. Tampereen Yliopistopaino, Tampere.

Kuula, Arja (2011) Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino, Tampere.

Lainsäädäntö (2015) Sosiaali- ja terveysministeriö.

<<http://stm.fi/tasa-arvo/lainsaadanto>>

(Luettu 15.10.2015)

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (2014).

<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>>

(Luettu 16.3.2016)

Lammi-Taskula, Johanna (2007) Parental Leave for Fathers? Gendered Conceptions and Practices in Families with Young Children in Finland. Gummerus, Vaajakoski.

Lammi-Taskula, Johanna, Salmi, Minna & Parrukoski, Sanna (2009) Työ, perhe ja tasa-arvo. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:55. Yliopistopaino, Helsinki.

Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna (2013) Perhevapaat ja sukupuolten tasa-arvo. Teoksessa Työ, talous ja tasa-arvo (toim.) Marjut Pietiläinen. Tilastokeskus, Helsinki, 187-194.

Lilja, Reija, Asplund, Rita & Kauppinen, Kaisa (2007) Perhevapaavalinnat ja perhevapaiden kustannukset sukupuolten välisen tasa-arvon jarruina työelämässä? Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:69, Helsinki

Luhtakallio, Eeva & Ylä-Anttila, Tuomas (2011) Julkisen oikeuttamisen analyysi sosiologisena tutkimusmenetelmänä. Sosiologia 1/2011, 34-51.

Luhtakallio, Eeva & Ylä-Anttila, Tuomas 2011 Teemana poliittinen ja moraalinen sosiologia. Sosiologia 1/2011, 4-6.

Maliranta, Mika & Napari, Sami (2007) Perhevapaista eniten epäsuoria kustannuksia yrityksille. Tieto & trendit 6/2007.

Maliranta, Mika & Napari, Sami (2007) Perhevapaiden käytön määrät ja kustannukset yrityksissä. Yliopistopaino, Helsinki.

Metsämäki, Janne (2005), Perhevapaista aiheutuvien kustannusten korvauksen kehittäminen. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2005:16, Helsinki.

Miettinen, Anneli (2012) Perhevapaakäytännöt Suomessa ja Euroopassa 2012. Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen Työpaperi 2012 (1), Väestöliitto Väestöntutkimuslaitos

Närvi, Johanna (2014) Määräaikainen työ, vakituinen vanhemmuus. Sukupuolistuneet työurat, perheellistyminen ja vanhempien hoivaratkaisut. Suomen Yliopistopaino, Tampere.

Närvi, Johanna (2014) Äidit kotona ja työssä – perhevapaavalinnat, työtilanteet ja hoivaihanteet. Yhteiskuntapolitiikka 79 (2014):5, 543–552.

Perhevapaiden jakautuminen vanhempien kesken (2015) Terveiden ja hyvinvoinninlaitos.

<<https://www.thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/hyvinvointi/perheen-ja-tyon-yhteensovittaminen/perhevapaiden-jakautuminen-vanhempien-kesken>>

(Luettu 14.3.2016)

Salmi, Minna & Lammi-Taskula, Johanna & Närvi, Johanna (2009) Perhevapaat ja työelämän tasa-arvo. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL: Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja Työ ja yrittäjyys 24/2009.

Salmi, Minna & Lammi-Taskula, Johanna (2010) 6+6+6 -malli vanhempainvapaan uudistamiseksi. Päätösten tueksi 1/2010, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

<<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/79834/2f6cd5ed-58a1-490b-b365-937caa90fb1b.pdf?sequence=1>>

(Luettu 12.3.2016)

Sutela, Hanna (2013) Määräaikainen työ ja perheellistyminen. Teoksessa Marjut Pietiläinen (toim.) Työ, talous ja tasa-arvo. Tilastokeskus, Helsinki, 93-110.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2015) Tasa-arvolaki, syrjintä ja sukupuolen moninaisuus. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2015. Edita Prima, Helsinki.

Tainio, Liisa (2002) Tieteellisen tekstin sukupuolet. Teoksessa Merja Kinnunen ja Olli Löytty (toim.) Tieteellinen kirjoittaminen. Vastapaino, Tampere, 51–64.

Thévenot, Laurent (2011) Oikeutettavuuden rajat. Yhteiselämää koossapitävät sidokset ja niiden väärinkäyttö. Käännös Veikko Eranti. Sosiologia 48:1, 7–21.

Tilastokeskus (2012) Työvoimatutkimus 2012, työllisyys ja työttömyys
<http://www.stat.fi/til/tyti/2012/13/tyti_2012_13_2013-03-05_kat_004_fi.html>
(Luettu 13.11.2015)

Tilastotietoa perhevapaiden käytöstä (2016). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
<<https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/perhevapaatutkimus/tilastotietoa-perhevapaiden-kaytosta>>
(Luettu 24.4.2016)

Turpeinen, Merja & Toivanen, Minna (2008) Perhe työssä, työ perheessä. Työn ja perheen yhteensovittamisen rajat ja mahdollisuudet työorganisaatiotoimijoiden, perheen ja sukupuolen näkökulmasta. Frenckellin kirjapaino Oy, Espoo.

Työ- ja elinkeinoministeriö (2015) TEM esite 5/2015.
<https://www.tem.fi/files/31810/5_2015_Suomen_tyolainsaadanto_03072015.pdf>
(Luettu 25.4.2016)

Työsopimuslaki (2001) Työnantajan ja työntekijän asema työsopimuslain mukaan.
<https://www.tem.fi/files/26154/2_2015_Tyosopimuslaki_01072015.pdf>
(Luettu 29.4.2016)

Varjonen, Sampo (2011) Äidin hoiva, jaettu vanhemmuus – vapaus valita, Perhevapaiden uudistamisen argumentointi 1970 luvulta 2000-luvulle. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 118. Tampereen yliopistopaino, Tampere.

Julkisen talouden kestävyys ja rakenneuudistukset 5/2013, Valtiovarainministeriö.

<<http://vm.fi/documents/10623/307573/Talouspolitiikan+Strategia+2013.pdf/11e37ce9-fbac-4215-9452-6cb2538ae4ef>>

(Luettu 15.9.2015)

Ylöstalo, Hanna (2012) Tasa-arvotyön tasa-arvot. Tampereen Yliopistopaino, Tampere.

Vanhemmuuden kustannukset (2014) Suomen Yrittäjänaiset.

<<http://www.yrittajanaiset.fi/doc/VANHEMMUUDEN-KUSTANNUKSET-2014.pdf> >

(Luettu 1.3.2015)

Vanhemmuuden kustannukset (2015) Suomen Yrittäjänaiset.

<<http://www.yrittajanaiset.fi/doc/Vanhemmuuden-kustannukset-2015.pdf>>

(Luettu 13.2.2016)

Vastentahtoisesti määräaikaisten palkansaajien määrä kasvoi vuonna 2012 (2012) Tilastokeskus.

<http://www.stat.fi/til/tyti/2012/13/tyti_2012_13_2013-03-05_kat_004_fi.html>

(Luettu: 11.11.2014)

Yhdenvertaisuuslaki (2014).

< <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>>

(Luettu 12.4.2016)